Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון יח (ריח)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VII | NEW YORK, JULY 16, 1920 | No. 18 (218)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ־לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

ועידת המורים בארצות הברית וקנדה

תהיה

בקליבלנד, אוהיא

ממוצאי־שבת, ט"ז אָב עד יום י"ט בו.

(31 ליולי — 3 אוגוסט).

על הפרק:

1. פתיחה.
2. דינים וחשבונות ממצבי האגודות לעריהן.
3. התאַרגנות המורים.
4. הוצאַת ספרות חנוכית.
5. כלי המבטא של ההסתדרות (עתונים, חוזרים ועוד).
6. תפקידו של המורה העברי באמריקה.
7. המשטר החנוכי.
8. וכוחים והחלטות.
9. בחירות.
10. אספה פומבית.
11. טיול ומשתה רעים.

אנחנו, מורי בית הספר דאלבאני, נ. י., מברכים את חברתנו המורה צפורה הרשברג ליום כיומה את בית־הספר לתורת המשפטים. יהי רצון שתזכה להרביץ תורה במחלקת המשפטים אשר באוניברסיטה על הרי הזיתים, בשפתנו, שפת אָבות.

י. גרדון, המנהל
רפאלי
חקלאי,
המורים.

VOL. VII | NEW YORK, JULY 16, 1920 | No. 18

הַתּוֹרָן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית | ניו־יורק, א׳ אָב, תר״ף | גליון שמונה־עשר

לִשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל הֶרְבֶּרְט שְׁמוּאֵל

מנויו של הרברט שמואל למנהל ראשי בארץ־ישראל, מנוי שאודותיו דברו מאחורי הפרגוד עוד בסאן־רימו, נהיה עתה לעובדה, וערכה של העובדה הזאת לאלתר ולעתיד לבוא מובן מאליו ובלי דברים יתירים. שאלת הפקידות בארץ־ישראל, שעוררה את הרוחות במשך כל ימי קיומה, נתחדדה בחדשים האחרונים כל־כך, עד שהעסיקה את דעת הקהל העברי בכל העולם; מפניה נדחו כמעט כל השאלות האחרות, שערכן הרבה יותר גדול מהטפול בהמצב הזמני, שסוף־סוף היה צריך להבטל בקרב הימים. העקיצות הפעוטות, פגיעה בכבוד האומה בכל מה שאפשר, יחוס של התנגדות טמירה ולפעמים גלויה למדי, הצביעות והדברים של „אחד בפה ואחד בלב“, כל אלה „המחטים בבשר החי“, שלא פסקו אף רגע, אם כי ערכם הפוליטי גדול ביותר, אך הם בראו מצב רוח של יאוש בקרב הארץ, הביאו לידי התרגזות מובנת, והפריעו את החיים הרגילים, ונגעו כלאחר־יד בעבודת ההסתדרות הציונית, שצריכה היתה לפנות לצדדים ולעסוק בשאלות זמניות, כדי לשכך את הרוחות.

עתה בטלו כל השאלות האלה. הממשלה האנגלית הקימה מקרבנו מנהל, היודע להתאים את השאיפות של הממשלה המאנדאטורית בנוגע לנו עם תנאי המקום ויושביו, ומכיון שההתנגדות בין האינטרסים שלנו ושל יתר התושבים אינה מונחת בטבע הדברים, כי אם באלה שחפצו לסכסך איש באחיו ושבדו אותה פוליטיקה חד־גונית, בטוחים אנחנו שבזמן מועט יוקם השלום הפנימי והחיים הרגילים ינהגו כמנהגם וההתפתחות תבוא במקום הסכסוכים המלאכותיים, שהביאו נזק לכל תושבי הארץ. נפשנו עוד מלאה התמרמרות בגלל המאורעות האחרונים, רבים אנם יכולים עוד להשלים עם העובדה, שהפקידות הישנה יצאה בשלום ולא קבלה עונש בעד מעשיה, המתנגדים להיושר האנושי הפשוט. יש בינינו אפילו כאלה שלא יכלו להבחין בין יחוסי הפקידים המקומיים, שעשו מה שעשו על דעת עצמם, ובין יחוסה של הממשלה המרכזית, והאשימו את האחרונה בעד מעשי הראשונים. מנויו של שמואל הוא המענה היותר בולט שנתנה הממשלה על כל הטענות והתביעות שנשמעו בחדשים האחרונים במחננו, מענה ממשי המתרץ את כל הקושיות. עתה צריכים אנחנו להעביר קו על העבר ולהביט בבטחון גמור על העתיד.

זהו בנוגע אל חיי הצבור המקומי בארץ־ישראל, שהיה מדוכא תחת סבל ענויי הגוף והנפש, שבאו לו מידי הפקידים הישנים. אבל בנוגע לבנין העתיד, מנויו של שמואל הוא התחלת ההתגשמות של ההחלטה הסאן־רימואית עוד טרם שנחתם החוזה הטורקי באופן רשמי, או יותר נכון — ההכנה להתגשמותה. ארץ־ישראל נעשתה על־ידי מנוי זה לארץ בפני עצמה, ובמקום שהיתה עד כה חלק ממצרים ונכנעה להפוליטיקה הכללית של החבל הזה, הנה עתה היא ארץ שיש לה פוליטיקה מיוחדת, ושבנוגע לה יש שאיפות מיוחדות ומטרות מיוחדות. ארץ־ישראל היא עתה חבל פוליטי, תחת אשר עד הנה היתה רק פרו־בינציה, חלק מגוף אחר. הבדלת ארץ־ישראל לחבל מיוחד, העומד תחת רשותה של הנהלה, התלויה רק בהממשלה המרכזית, הוא תנאי מוכרח להגשמת הציוניות. כמובן, ההבדלה הזאת צריכה היתה לבוא על־פי תנאי החוזה, ואפשר היה לדחותה עד החתימה הרשמית, אך אנגליה לא חכתה עד העת ההיא והחישה בהצעד הזה לפני בוא זמנו. מלבד זה צריכים אנחנו לזכור, כי הגשמת שאיפותינו תלויה הרבה מאד בההנהלה המקומית, ביחוסיה אלינו ואל מעשינו. „בית לאומי“ זהו מושג כל־כך כללי, בלתי ברור ובלתי רגיל, עד שאי־אפשר לקבוע כללים למפרע איך ובאיזו דרכים מתחילים בבנינו, ובכלל מה טיבו של המושג הזה. צריכים היינו להשתמש במושג הזה

דוקא משום אי־בהירותו, משום שהכל נכלל בו ואינו פורט מאומה. במשך הימים האלה יוקבעו סעיפים ידועים בהסכמת הממשלה האנגלית ואגודת העמים, אך כמה שנפרט, העיקר יהיה תלוי בהנסיון, בהחיים היום־יומים, בשאלות קטנות אין־קץ שתולדנה יום־יום, בפירושו של סעיף זה או אחר. להרבות את אוכלסי היהודים, לברוא תנאים בעד הגירה המונית ולהיות זהירים שלא נגע באותו זמן בהאינטרסים של התושבים האחרים, להגשים פריבי־לגיות שלא תגבלנה את זכיותיהם של זולתנו, כל זה דורש הבנה רבה, זהירות יתירה ובפרט אהבה גדולה ומסירות למטרתנו וכמובן גם כשרונות בלתי רגילים, ואת כל זה אנו מוצאים דוקא בהאיש, אשר תחת ידו נתון עתה גורל הארץ. המלוכה המאנדאטורית היא בטבעה ובמהותה ממשלה בלי הגבלה, הכל תלוי ברצונה, ואותם העמים והאנשים הנתונים תחת אפוטרופסותה, אין להם שום זכות להתערב במעשיה. האפוטרופס לוקח על עצמו את כל האחריות בעד המטרה, שבעד התגשמותה הוא לקח על עצמו את המאנדאט ונותן דין וחשבון לא לאלה שלהם הוא דואג, כי אם לאלה שמידם קבל את האפוטרופסות, כלומר לאגודת העמים. ומזה מובן איזה ערך יש לזה, שהאנשים הממונים על־ידי ממשלה כזאת, יהיו מסורים בכל לבם אל עניננו אנו, שיגשימו אותו לא מיראה, כי אם מאהבה.

ואיש כזה הוא שמואל. אין אנחנו חפצים פה להרבות בשבחו, כי ידוע הוא למדי לא רק בהחוגים הפוליטיים האנגלים, כי אם גם בין שדרות עמנו הרחבות. הוא מאחד בלבו את האנושיות ואת היהדות ומסוגל מאין כמוהו להגשמת המשרה המיוחדת במינה כמטרתנו. הננו מאמינים בו ובפעולותיו, והיום שבו דרכו רגליו על אדמת ארצנו, הוא באמת יום ההתחלה הממשית בהתגשמותה של הציוניות.

(ה—ם).

בית־מדרש לסופרים בארץ־ישראל

ג.

מאת

מ ר ד כ י כ ץ.

בפרק זה אשתדל להתוות, רק בקוים כלליים כמובן, את תכנית הלמודים ושיטתם בבית־מדרש שכזה.

סגנון. הכל מודים שבית־מדרש לסופרים צריך להורות את תלמידיו לכתוב בסגנון טוב. אך מהו סגנון טוב, ואיך אפשר ללמדו?

חשיבותו של הסגנון היא כל כך גדולה עד שכדאי ליסד בית־מדרש לסופרים אך ורק בשבילו. „הסגנון הוא האדם" אמר בופן, וכונתו בודאי הותה שהדבר הכי־טוב בכתביו של הסופר הוא כל מה שהוא אינדיבידואלי— כלומר רעיונו של הסופר המובע באופן המיוחד לו לעצמו. אך האלמנטים הדרושים להתפתחותו של הסגנון שהוא האדם הם: בהירות, דיקנות, קצור ואומץ. האמנות הספרותית בכלל נלמדת מעט מאד ונערכת עוד פחות מזה. שום אמן לא היה מקוה להגיע לפרסום מבלי דעת את הצבעים ומלאכת הרשום. אךהאמנים־הסופרים כנראה אינם חושבים כך. שאלו את עורכינו ויגידו לכם עד כמה הם מפרכים את עטם וגופם לתת צורה ספרותית „לסגנוניהם" כביכול של סופרינו. אך כל אלו היסודות הראשיים בלבד שמנו חכמים בסגנון ושהזכרתים למעלה אינם מספיקים. יש סגנון מיוחד לכל עבודה ספרותית מיוחדת — כגנון מדיני, נתוחי, ספרותי, סאטירי, בקרתי, ציורי, ספורי ושירי, ומוחו של העורך, כאוזן מוסיקאלית, צריך להיות מוכשר „לבלוש" כל הברה שלא במקומה, כל חלק ופרט דק שלא „בדרא דאונא". אבל „חוט־השדרה" העובר בכל „צלעות" הסגנון למיניהם הוא — התענינות הקהל. התוכן יכול להיות עמוק או מרפרף, אך לא מטומטם, לא מסורס, ולא קשה־ההבנה. הסופר צריך קודם כל לדעת היטב מה שהוא רוצה להגיד, איך להגיד, ומתי לחדול מהגיד. זקוק הוא לחוש הבקורת, כי כל כתיבה שאין עמה בקורת מצד הכותב עצמו אינה ראויה לשמה. הסופר מבקר כל מה שנמצא תחת השמש; עינו פקוחה וצופיה תמיד לתוך השפופרת השכלית, וידו אוחזת תדיר באיזמל־הנתוח. סופרים דיקנים מסגלים לעצמם את סגנונם המיוחד להם דרגא־דרגא על־ידי הסתכלות ונסיון. הם אינם יכולים בשום אופן לרכוש לעצמם סגנון מן המוכן, אך כלום לא צריכים אף סופרים כאלה בלטוש סגנונם על־ידי קורס מיוחד בסגנון, שמטרתו תהיה להסביר באופן הדרגיי וסיסטמאטי על־ידי דוגמאות שונות לסטודנטים־הסופרים מה הסגנון העברי דורש, ומהו סגנון טוב או רע? זה ירגיל את הסופר לבקר את כתבי עצמו ולהביאם במשפט.

המשפט. הרבה מיני „משפט" ישנם בעולם: בין־לאומי, לאומי, המשפט הרומאי, משפט־האזרחים האנגלי והמשפט העברי. אולת תהיה גם לחשוב שאפשר ונחוץ ללמד את הסופרים העברים את תורות כל מיני ה„משפט" על בורין, מה שלא יעשה גם במחלקות מיוחדות לתורת־המשפטים. הסופר צריך לדעת רק את יסודי התורות הללו ועיקריהן הכי־חשובים הנוגעים באופן ישר או אי־ישר לעניני הצבור ולטובת הקהל. מובן שתשומת־לב מיוחדה תנתן למשפט העברי בהתאמה או בהבדל ממשפט־העמים. שאלת הרכוש והעבודה תהיה בודאי גם בארץ־ישראל אחת הפרובלימות הכי־חשובות, והסופר העברי צריך להיות מוכן לדון על זה מנקודת־ראות של המשפט העברי והעולמי כאחד. שעור מיוחד בתורת המשפטים, שיבור רק את הדברים הנחוצים לסופר בכלל, ולסופר עברי בפרט, וישמיט את החלקים האי־נחוצים, לא רק שיביא תועלת לסופר העברי, אלא נחוץ הוא לו עד מאד. מעטים הם מקצועות המדע העולים בחשיבותם

על מקצוע המשפט; המשפט הוא היסוד והבסיס של התרבות וההשתלמות, הבטוי הרשמי של דעת העם על האתיקה, על הצדק והיושר, שהם אבן־בוחן לכל לאום וממשלה.

האתיקה. כאן הגענו למרכז לבו של כל הענין כולו. בלי אותה האתיקה, בלי האידיאלים של צדק ויושר, כל ספרות, לא רק שאינה מביאה תועלת לצבור, אלא היא מסוכנת לו במדה מרובה. בודאי יהיה בבית־מדרש לסופרים העברים קורס מיוחד באתיקה, אבל החנוך האתי אינו יכול להסתפק בזה. האידיאלים של הצדק והיושר צריכים לעבור כחוט השני בכל מקצועות הלמודים; האתיקה צריכה להיות הסיסמה של כל החנוך בבית־מדרש בזה. היא צריכה להיות הרוח החיה אף בשעורים הכי־מעשיים, כי מה הם חיי עם מבלי הכרת ערך עצמי, מבלי רגש הכבוד לנשגב ולמרומם, ומבלי צדק בלבב ויושר בנשמה? ומה היא ספרות עממית מבלי עוזמה, מבלי שלימות, מבלי רגש אנושי, מבלי סימפאטיה וחמלה לנלחץ ומבלי הקרבה עצמית לטובת הכלל, אשרו והצלחתו?

ספרות. על נחיצותו של מקצוע זה אין להרבות דברים. הכל יודו שהספרות צריכה להיות המקצוע הראשי בבית־מדרש לסופרים. בראש וראשונה באה כמובן הספרות העברית, אחריה — מבחר הספרויות המזרחיות והספרויות האירופאיות. הספרות תכלול, כמובן, בקרבה גם את הספרות העתונית וגם ההיסטוריה של הספרות.

ההיסטוריה. ההיסטוריה העולמית מכילה אלפי כרכים. המקסימום שההיסטוריון המלומד יכול לעשות במקצוע זה הוא רק לבור משל ה„ערב־רב" של הרשימות ההיסטוריות את החלקים הנחוצים והנאותים לו. המחלקות ההיסטוריות בבתי־הספר העליונים מכילות בקרבן תלמידים ממינים שונים, שדרישותיהם ההיסטוריות אינן שוות. וכיון שכך, השעורים בהיסטוריה צריכים להיות „ניטראליים", כלומר רב־גווניים, כדי לצאת חובת ידי כל הסטודנטים. אבל בבית־מדרש לסופרים ירכז הפרופיסור להיסטוריה את כל מעיניו רק באותם החלקים החשובים ביחוד לסופרים בכלל, ולסופרים עברים בפרט. על הפרופיסור יהיה להצביע ביחוד על החלקים המדיניים שבהיסטוריה. „ההיסטוריה", אומר שלי, „היא המדיניות של העבר, והמדיניות היא ההיסטוריה של ההוה". הפרופיסור צריך להאיר ביחוד על התפתחותו של החופש, המהפכות והתיקונים בהנהגת הממשלות; על השפעתה של דעת הקהל על המהלך העולמי והיותה הגורם לקדמה; על התנועות הרוחניות והמוסריות, כמו, המלחמות הדתיות, מלחמות לשם שחרור עבדים, ועוד; על ההתנגשויות שבין הרכוש והעבודה; על תולדות ההתישבות ועל תולדות הספרות והעתונות. מובן מאליו שלהיסטוריה העברית יוקצע שעור מיוחד, שאליו תוקדש תשומת־לב מיוחדת. אך גם בההיסטוריה העברית כמו בהיסטוריה הכללית התרכזותם של הפרופיסור והתלמידים צריכה להיות ביחוד במאורעות שהראיתי עליהם. והאידיאה הכללית שתעבור כחוט שני בכל השעורים להיסטוריה תהיה התקדמות הצדק, התרבות, האנושיות, דעת הקהל ואידיאלי החופש המדיני והסוציאלי.

סוציולוגיה. המדע הזה שאינו ברור עדיין כל צרכו, וכמעט שהוא מטושטש,הנהו בכל זאת מלא חומר נחוץ מאד לסופרים, וביחוד למבקרים ופובליציסטים. הסוציו־לוגיה — המדע של חיי האיש בחברה, היא בעצם הבנת המאורעות באופן סיסטמאטי, ששום סופר אינו יכול להתקיים בלעדה. הקושי בלמוד המקצוע הזה הוא היותר רחב ושטפי יותר מדי, מבלי כל חוף וגבול. אבל פרו־פיסור היודע „לעות דבר" יכול להפוך את המקצוע הסו־ציולוגי לקורס מענין ומביא תועלת במדה מרובה מאד. מובן, שהסוציולוגיה העברית צריכה לתפוס מקום רחב בשעור הזה. הקורס הסוציולוגי בכללו יהיה מעין הקדמה לשעור בתורת הכלכלה.

הכלכלה. השעור בכלכלה לא יצומצם רק בלמוד תורת הכלכלה המדינית הישנה והאבסטראקטית, אלא גם וביחוד בהתפתחות התעשיה והחרושת המשנות את צורתה של החברה המודרנית בכלל והחברה של ארץ־ישראל החדשה בפרט. התעשיה החדשה סתרה הרבה מדעותיהם של מלומדי הכלכלה שמדורות עברו. ה„שתופים" הענקיים, הקואופיראטיבים, ההסתדרויות של הפועלים, הסוציאליות, כל החזיונות הללו שהופיעו באופק התעשיה החדשה מבקשים ודורשים פתרונים חדשים שלא שערום אבות תורת ההשכלה הישנה. היחוסים שבין הרכוש והעבודה בודאי שיתחדדו מאד גם בארץ־ישראל. עד שתתבסס הסוציאליות בארצנו, אם בכלל תתבסס; ההתפשרות תהיה האמצעי היחידי לישר את ההדורים שבין בעלי החרושת והפועלים, כדי למנוע מהתנגשויות וממלחמת־אחים. התפשרות זו נוגעת במדיניות, בכלכלה וגם במוסריות. טבעי הוא שהצד החלש מבקש פשרה, והצד האלים משיב את פניו. אמנם איני מאמין שצד הרכוש בארץ־ישראל יתגבר על צד העבודה, אבל איך שהוא, כאן יהיה כר נרחב לעתונות העברית להראות את כחה המוסרי, ולהכריע את עקשותה ופראותה של החיה שבאדם, על־ידי זה שתעורר את דעת הקהל העברי כנגד האלים, התקיף ובעל הזרוע הממוני! יתר על כן, הספרות העברית, בתור ספרות מוסרית, תצטרך להרים את קולה כנגד כל עול הנעשה בכל העולם על־ידי זדים עריצים לדלים חלכאים, והסופר העברי צריך להיות מזוין בנשק מודרני מתורת הכלכלה והסטאטיסטיקה.

הסטאטיסטיקה. השעור בסטאטיסטיקה לא יהיה רק שעור במספרים, אלא שעור כיצד להשתמש במספרים. בן־אדם היודע כיצד להתהלך ולהשתמש במספרים, שהם לכאורה יבשים, יכול למצוא בהם לא רק את האמת, אלא גם רומאנטיקה, הומור ותגלויות מענינות ומושכות את הלב. הסופר צריך לדעת כיצד למצוא במספרים את כל הדברים הללו — וביחוד את האמת. המספרים שהוא מביא במאמריו וספריו צריכים לעמוד בפני הבקורת. הוא אינו צריך לקבל בעינים עצומות, אלא עליו להיות מוכשר לבחנם בכור המדע, או במצרף השכל האנושי. עליו לשקול את המספרים במאזני הדעת ולהחליט אם אפשר לשים

אמון בהם, ומה הן התוצאות שאפשר להוציא מהם. האנאליזה של המספרים בכדי לבור את גרעין־האמת ממוץ־השקר, נחשבת עתה לאחד מענפי המדע הכי־חשובים, שיסודותיו ועיקריו נלמדים עתה באוניברסיטאות באופן סיסטמאטי, וביחוד בבתי־מדרש לסופרים. אך לזה, כמובן, דרושה ידיעה ביותר משפה אחת וביחוד ידיעה בשפות אירופיות.

לשונות אירופיות. כל לשון אירופית נוספת אינה „מותריות" לסופר, אלא נשק הכרחי ומפתח לחיים, לספרות, למוסריות ולנמוסים של אותו העם המדבר בשפה זו. גיטה אומר: „מי שאינו יודע שום לשון זרה, יודע אך מעט גם את לשונו הוא". ידיעת כל לשון נוספת היא רכוש ספרותי חדש לסופר. מובן מאליו שהסטודנטים של בית־המדרש לסופרים יצטרכו להביא תעודת בית־ספר בינוני בארץ־ישראל, או תעודת חוץ־לארץ בהוספת ידיעת שפת עבר וספרותה במדת גמנסיה ארץ־ישראלית, או לפחות שהשכלתם, אם למדו באופן פרטי, תהא במדת בית־ספר תיכוני עברי. באופן כזה בודאי ידעו התלמידים כבר בהכנסם עוד לשון אחת חוץ מעברית. אף־על־פי־כן צריך בית המדרש לסופרים העברים לתת לתלמידיו את האפשרות ללמוד עוד שפה אחת, אף להשתלם ולהשתכלל בידיעת השפה הזרה שכבר למדו. צריך לשער שמכיון שארץ־ישראל תמצא תחת חסותה של אנגליה, השפה האנגלית תהא ידועה כבר לתלמידים עוד מבתי הספר התיכונים. שעורים בגרמנית שבה נכתבו הרבה ספרים בנוגע ליהודים והיהדות, או קורסים בצרפתית המצטיינת ביפי סגנונה, יהיה מתאימים לסטודנטים העברים הצעירים, המתכוננים לכהן בהיכל הספרות והעתונות העברית.

שעורים בעתונות עברית. פרופיסור ידוע למומחה בעריכת עתונים וירחונים עבריים ילמד ויסביר תמיד לתלמידים איזהו המאמר או הספור העברי הכי־טוב או הכי־גרוע של היום, השבוע, או החודש; איזה מהם הוא אי־צודק ואי־נכון הדורש תיקון; איזהו המאמר הראשי הכי־טוב; או מהו הפרק, או המשפט הכי־טוב שבאיזה מאמר או ספור, וכל זה בלוית באורים, הסברות ונמוקים. שעור כזה היה מביא את הסטודנטים לידי מחשבה ולידי הבחנה בין טוב לרע, בין הראוי לדפוס ובין הראוי אך לגניזה, בין כתיבה מלאכותית ובין כתיבה טבעית.

ידיעות טבעיות. הכל מודים שאין הסופר צריך להיות מומחה במדעי הטבע, אך כלום אין הוא זקוק לפחות לאיזה מושג שהוא בעיקרי הפיזיקה, החימיה, ביאולוגיה ותכונה? כלום אין צורך שתהיה לסופר לפחות ידיעה קלושה ושטחית מהתגלויות החדשות במקצועות הללו, ומהמקורות בני־הסמך שאפשר יהיה לו לשאוב מהם בשעה שיבוא לדבר על ענינים ואנשים שיש להם עסק בחכמות הטבע, התכונה והפילוסופיה?

הפילוסופיה. שדה הפילוסופיה רחב הוא יותר מדי, ואי־אפשר לקנות שלמות במקצוע זה בקורס אחד בן שנה או שנתים. אך ידיעה חשובה בפילוסופיה העברית ועיקרי הפילוסופיה הכללית אפשר לרכוש במשך זמן כזה. הקורס הזה יכלול בקרבו גם את תורת ההגיון הנחוצה כל־כך לסופר הוגה דעות ואידיאות, ורוצה להשפיען על הקהל, התפקיד היותר גדול של הסופר העברי בהוה ובעתיד שבשבילו יוסד בית־המדרש לסופרים.

(סוף יבוא).

מַלְכַּת־שְׁבָא בְּהַגָּדוֹת בְּנֵי־קֶדֶם

(המשך).

מאת

ד"ר נחום סלושץ.

בינתים ירדה המלכה מעל המטה ותקם, ופניה פונים קדמה לשמש וידיה פרושות על ברכה ותשא רנה ותפלה לשמש אלהי אבותיה * :

„ברוך אתה, אבי כל האבות ואם כל האמהות אשר בתהום השמים הרבה! ברוך אתה בארבעת המזרחים אשר לך; ברוך אתה בצהרים וברוך אתה בנטותך; ברוך אתה בדרום וברוך אתה בצפון; ברוך אתה בשקיעתך, וברוך אתה בגלגלך.

בני האדם קוראים לך בשם שמש; לא כן אנכי עמדך, ארון העולם; כי אתה נערץ משמך. ברוך אתה, אדון בעל פנים רבות, ברוך אתה באלפי שנותיך. ברוך אתה.

בהופיעך, עין השמים, יברח החושך מפניך. המזיקים יתחבאו בצל והארץ תרעד בקול רנה וצהלה ויריע כל היקום, ירנן אף ישחק. ברוך אתה, שליח השמים, ברוך אתה.

אתה הוא המשביר והמעניק, אשר בך כל חי יצהל, כל מעין נובע, כל פרי יפרה, כל פרח יפרח, הצמחים נותנים ריח, אתה הוא אשר יצרת את עצמך, אדון כל הצורות אתה; אתה יצרת את הבוקר הראשון ותברא את נשמת הלילה, אז תעשה את היצורים ואת קניני כל הנבראים. ברוך אתה, המוליד ומשביר, ברוך אתה!

אתה עשית זוהר גדול מאד, אתה המזהיר אשר מי יחקור את עומק סודך; ברוך אתה בסודך. הנה אני קמה לכבודך, עתיק יומין, הנה אני רוקדת לכבודך, אתה, הילד השב ונברא בכל יום. ברוך אתה!

ותבוא האומנת שרהאל והיא זקנה בת מאה ושלשים שנה, אשה קוסמת וחכמת לב, אשר גם בזקנתה לא נס ליחה ואשר על פיה יישק חצר המלכות. ותברך את המלכה לשלום ותקרא לה: גרעין לבי, פנים צחים של חלב.

---

* זהו נוסח התפלה שעובדי השמש (השבויים) מתפללים לשמש, והוא שריד מימי קדם.

כאשר ראתה הזקנה את המכתב, אָמרה למלכּה:

— אל תּראי ואל תּחרדי, בּתּי. בּמכתּב הזה נחתּך גורלך — חותם האהבה הוא.

והעלמה נגרשה בּתומתה ותּשאל:

— הלא תּגידי לי שׂרהאל, מה זאת אהבה?

— האהבה הוא סוד כּמוס אתּנו כּחיים, אבל היא יותר נצחית גם מן החיים.

— ומה מראה, מה הדמות תּערכי לה? — הוסיפה המלכּה לשאול.

— כּניצוץ הצפון בּאבן היא, כּמרגלית הנסתּרה בּארץ.

— ומה מישפּט האהבה?

— היא בּאָה כּזר, כּאורח, ומהר היא מתגנבת לתוך עורקי הלבב, עד שהיא ממלאָה אותו כּולו עד שלא נשאר מן הדבר שנתפּש בּה בּלתּי אם ה ש ם בּלבד — והשאר כּולו שלה.

— האמנם כּדאי היא לזכות בּמתּנה זו?

— זהו הדבר היחידי בּעולם הראוי שיזכּו בּו. אם יתּן אלהים את כּל טוב העולם ואת האהבה לא נתן, לא נתן מאומה. הממשלה, הגדולה והכּבוד כּאפס וכאין לעומתה. רק המקוּבּל ובעל הסוד אשר ידע מכּשרו את האהבה בּתענוגים רק הוא יכול להשׂיג את האהבה שהיא ירידת נפש האל... *

כּה דברה האומנת וכה ענתה לנערה. ואולם לא היא ואף לא קוסמי החצר וחכמיו לא ידעו לפתּור את השמות הקרושים אשר בּאגרת שלמה, כּי נשׂגבו מבּינתם ומחכמתם. אָז אָמרה המלכּה:

— לכן הבה ואנסה גם אני את שלמה למען יבּחן עד שאָבוּא עד חקר מחשבותיו.

ותּתּן צו להביא חמש מאות בּחורי חמד, בּעלי פּנים רפים וחלקים ולהלבּיש אותם שמלות נשים, לשׂים ענקים על גרגרותם ונזמים בּאָזניהם. וישׂימו אותם בּאפּדנים רפים כּנוצות, אשר הציעו אותן על ראש „גמלי־מהרי" ** הענקים, חם ה„דולול" בּלשון בּני ערב.

ותּוסף לצוות לבחור חמש מאות נערות, כּלן גבות עיניהן שחורות וחודרות כּחניות בּלבבות, אשר ילכו שבי אחריהן, וילבּישו אותן בּגדי הבּחורים וירכּיבו אותן על סוסי ארץ נג'ר הרוקדים והסואנים.

אחר לקחה המלכּה מרגלית נקובה, אשר גדלה כּביצת תּרנגולת ותּשׂימה בּארגז. ובארגז שני שמה אלמוג כּגודל אגוז חלול בּאמצע. ותּפקד את החפצים ואת האורחה בּיד שׂרהאל, אשר בּטחה בּחכמתה ובטוב טעמה כּי תּדע לכלכּל דבר עם החכם מכּל אָדם.

ותּקרא לתוכן ותּצוהו לכתּוב על הגליון בּקולמוס בּאותיות כּשׂדיות ובשׂפת בּני חמיר את דברי האגרת הזאת:

* הנפש האלהית.

** גמלים ממהרים לרוץ.

„בּשם מעין האור, עין העולם והמזלות הסובבים, מאת מלכּת ארץ תּימן ובוקר בּעל־קמה שמה, היא מגדה * בּת מלכּי קדם, לאיש אשר שם כּבודו והדר ממשלתּו תּואמים ילכו לפניו.

כּאשר זהב בּזהב יבּחן כּן תּבּחן גם אתּה, "אדון החותם" ** טרם תּאמר לקרוב למעונותינו.

הבה איפוא ופתור את חידת המתּנות החיות אשר שלחתּי לך: הואל איפוא ובאר את הסתום בּארגז הראשון טרם תּפתּח אותו, ואחר העבר קו לבאר אם תּוכל לדעת מה שנמצא בּארגז השני.

אם תּעשׂה כּזאת — מעוני הוא מעונך, ואם לא תוכל — הואל נא והראני את רוחב כּתפיך ושוב למקום אשר בּאת משם. וזה הכּל".

ותּחתּום המלכּה את המכתּב בּחותמה ותּאמר לשׂרהאל:

— בּעינים תּראי ובאָזנים תּשמעי!

והזקנה טרם תּלך, ותּאמר להתפּלל לשמש אלהיה, למען יצליח הדרך אשר תּלך בּו. ותּלבּש לבנים ותּבוא אל האולם ובשמי־ריח ניחוח בּידה הימנית ובשמאלית תּרנגול *** לבן, הקדוש לכל עובדי השמש. ותּטיל את התּרנגול לרגלי המלכּה, ותּשב על הארץ ותּתפּלל את התּפלה הזאת:

„בּטוחה אני, כּי זה התּרנגול לא ידע חטא, אלה! בּטוחה אני, כּי זה התּרנגול הוא בּעל הרזים, אלה! בּטוחה אני, כּי זה התּרנגול הפּקח הוא היודע סתריך, אלה! בּטוחה אני, כּי הוא היודע לבשׂר את בּוא היום, אלה... אף־על־פּי שאינני כּדאית לכך, הנני כּורתת בּרית עם עבדך הגורל, ואני קוראָה לו ומשבּיעה אותו למען תּצליח את הדרך הקשה שאני הולכת בּו ותּסר כּל מכשול וכל אבן נגף מדרכּי, למען לא נהיה בּמספּר הנענים והסובלים, אָמן!"

ותּוסף האומנת להתוות מעגל קדוש מסביב לה, ותּתיחד עם התּרנגול, ותּטהר בּקטורת הסמים, ותּשׂא את דברי ההשבּעה הזאת: ****

„בּשם הגדול אשר לא יבוטא ולא ינקב ובכח גבורתו קוראָה אני לך, הגורל, ומשבּיעה אני אותך, הגורל; ובשם צבאות יושב הצור ***** ובהדרת כּבודו; ובשם זה אשר קולו—הרעם ומעטהו—האורה; ובשם ה ד ב ו ר ונפלאותיו, ו ה מ א מ ר שלא נברא, הוא הקוסם היחידי, אי־המנוצח; ובמספּר שבעה, ובשבעת השמות אשר יספּרום כּמו: ההדור, העתּיק, האחד, המעניק, האיום, הראשון והאחרון; ובשבעת מאמרות האלהים ובשבעת אמרות האָדם, ובשבעה רקודי האשה ובשבעת ההתלהבויות של הגבר, ובשבעת האקלימים, ובשבעת האזורים, ובשבעת הימים, ובשבעת המזלות, ובשבעת המהפּכות,

* כּך קוראים בּני כּוש למלכּת שבא.

** חותם הקסמים אשר למלך, ועל כּן תּקרא אגדת הערבּיים את שלמה בּשם „אדון החותם".

*** התּרנגול הלבן היה מעין כּפּרה לעובדי כּוכבים ומזלות.

**** נוסח לחש שהיה נהוג בּין העכו"ם.

***** שם של מסטוריון.

ובשבעת המזלות הסובבים ובשבעת המזלות המחוללים — משביעה אני אותך, הגורל; ובשם העליון החקוק בלב הלבנה, ובדבור האשורי הנורא מכל הדבורים, ובסודות ובסגולת האות כ ף . . . ובשמות המלאכים * ובשמות כל אלה שאין לי הרשות לכנותם... ובשם שבעת המלאכים הקדושים עבדי־אור אלה, הם: רפאל, עזריאל, גבריאל, מיכאל, עניאל, עבריאל, דניאל, משביעה אני אותך, הגורל; ובשם אדון כולם, ראשון לראשונים, אדוני האדונים, האל, הוא אשר ה ו א ** (שמו)...

ובעשרת שמי חכמת התכונה ובעשרת הרוחות הנאצלים, ובנשמות כוכבי־לכת הכי־גבוהים, אדוני סוסי־הכנפים אשר לבוקר הם; וברוחות כוכבי־לכת הנמוכים, אדוני הסלמנדרות אשר מעל מים רבים הם, משביעה אני אותך, הגורל...

בשם השמים אני מקללת אותך, הרע; בשם הארץ ובשם השמות הגדולים אני מקללת אותך; עפר אתה תחת כף רגלי השמאלית, לא תוסיף להרים ראש רשע, רמה ותולעה אתה, רקב־אדמה, עבדי אתה!... לכן תנחת על ראש אויבי — הרעים והחטאים".

כה התפללה הזקנה, והמלכה יחד עמה... ועיני הרוכיפת רואות ואזניה שומעות את הכל.

ותמהר הרוכיפת ותעף לירושלים ותבוא אל המלך שלמה ותספר לו את כל אשר ראתה ושמעה. וישמח המלך לקראתה ויברך אותה וישם ציץ בראשה, ויתן לה חפושית של זהב. על כן תשא הרוכיפת מן היום ההוא והלאה עטרה אדומה בראשה והפושית זהב בפיה.

כעבור מספר חדשים והנה שרהאל באה בראש האורחה אשר שלחה המלכה לשלמה ותעמוד בחצר המלך ותבוא אל האולם פנימה. ושלמה לקח את שני הארגזים אשר הושיטה לו הזקנה, ויצחק ויאמר:

— זה דבר המרגלית הסתומה: ערבון היא בידי לאהבה, כי על־כן סמל ילדה בתולה היא ואהבת עלמה, ואשר לאלמוג הטמון בארגז השני והוא נקוב חור עקום — סמל האשה הוא, כי על־כן בעקלתון תתנהג, במרמה ובעקבה, וזה מפני שמצלע אדם הראשון העקומה נבראה; בערמה היא מתחמקת בעוד אשר היא רוצה, כי יוסיפו לדבר עמה על אהבה...

ויקח שלמה תולעת קטנה, וישם לפניה שערה משערות זקנו המסולסלת, אשר תלש, ויצו עליה לתפשה בפה ולהעבירה בחור האלמוג מן הקצה אל הקצה. ותעש התולעת כן — ותצא היא והשערה עמו ויהי לפלא.

אחר צוה המלך ויביאו מי פרחים לחמש מאות הבחורים ולחמש מאות הנערות אשר שלחה המלכה, ויתבונן המלך וירא, כי מן המחנה הלבוש שמלות אשה שפכו את מי הפרחים על ידיהם בעוד אשר הלבושים שמלת גבר רחצו בהם את פניהם. ויאמר המלך בשחוק:

— לכי ואמרי לבעל־קמה גבירתך, כי אנשי שבא אינם יודעים איך לרחוץ את פניהם ואינם יודעים להתחפש; כי למה שפכו הנערות את מי הפרחים על ידיהן כחוק וכנהוג, והנערים לא כן עשו. אין זאת כי אם הנערים — נערות הן, והנערות — אך נערים הם.

ותתפלא שרהאל על חכמת המלך ותאמר לו:

— אכן, נביא אתה; מעונותינו מעונותיך ובעל־קמה גבירתי הלא היא כתובה בספר גורלך!

כה נתארשה המלכה לשלמה המלך. ויצו המלך ויבנו היכל תפארה — כולו רצוף אבני גביש שקופות ומתחת לרצפה שם מים חיים נוזלים, והיה כל ההולך בהיכל והאמין כאילו על המים הנוזלים הוא הולך.

(המשך יבוא).

* כאן באים שמות מוזרים, המצלצלים כנבוב הברות, מעין מוסים, יוסים, כמסים, חוסים וכו'.

** ה ו א נאמר בעברית ונמצא גם בתופס התפלה.

הַמְגַמָּה וְהַסְּבִיבָה בְּשִׁירַת־בְּיַאלִיק

מאת

מרדכי בן הלל הכהן.

ה.

שנים אחרות, בכל השנים שבשרונו של ביאליק הלך והתפתח, חשבנו וקוינו, כי הנה כבר נמצא הכנור לשירת עמנו, והנה האיש אשר הלבנון והחרמון, השרון והשפלה, הרי ישראל וכל עמקיו, הנהרות והים הגדול החונן את שפת ארצנו — כולם ירננו לשמוע זמיר־עריצים של משורר תחיתנו הלאומית. כבר עיפה נפשנו למקוננים, כבר חרשה אזננו למשמע יללות הגלות, הבוכים ענותנו בגוים זה אלפי שנה. תמחה נא סוף־סוף הדמעה מעל פנינו, צהלי קולך שירת החרות והדרור, — וביאליק הוא הזמיר הראשון של אביבנו. והנה הוא הולך וקולו צח ומלא הדר. הנה הוא נותן את קולו בשיר, ואחריו המון צפרי־דרור עונים לעומתו. ומלא רחובנו רננת החופש, ודובבו כל שפתים תחיה ודרור.

קוה קוינו... אבל —

אבל בחודש ניסן תרס"ב זממו צוררי היהודים לחולל פוגרום ויכינו טבח נורא ליהודים בקישינוב. זה כעשרים שנה לא היו פוגרומים ברוסיה, וכמו פתאום מעמקי התופת —

קרא ד' לאביב ולטבח גם יחד:
השמש זרחה, השטה פרחה והשוחט שחט...

באודיסה הקרובה למקום הרצח נוסד ועד לעזרת המשפחות שסבלו מן הפרעות, ומטעם הועד נשלחו חברים מתושביה לעיר ההרגה לחקור ולדרוש על־אודות פרטי האסון הגדול. וביאליק היה כבר אז מתושבי אודיסה, וגם הוא היה בין ההולכים מטעם הועד לעיר ההרס. והמראות הנוראים, אשר ראה המשורר עין לעין הורידו את המשורר מן השמים ושמי השמים אשר כלכלוהו עד היום, מכל המרומים אשר החזיק שם מעמד בשנים האחרונות, ויקחוהו וישלכוהו אל תחתית ארץ, למקום

אפל וצלמות, חשך ועלטה... לא „נשיקת פי אם ולא צפצוף דרור תנומתו וחלומו המתוק הפסיקו", ורק מ ע ש י ם , —

מעשה בכרס [illegible] ממולאה נוצות
מעשה [illegible]
מעשה בבני אדם שחוטים שנתלו במריישים
ומעשה בתינוק שנמצא בצד אמו המדקרה
כשהוא ישן ובפיו פטמת שדה הקרה,
ומעשה בילד שנקרע ויצאה נשמתו ב"אמי".

ומעשים ומראות כאלה [illegible] את נפשו של המשורר, ירדו עד תהומה ויחרידוה.

אז כתב ביאליק את המשא „בעיר ההרגה". פליבה הנורא, שר־הפנים ברוסיה אז, אשר ידו רקמה בסתר את הפוגרום הקישינובי, השתדל בכל כח שלטונו להשמיד כל זכר לכל הפוגרום הנורא ההוא, מעשי ידיו. חזקה היתה אז הפקודה אל כל המשטרה הרוסית לבלי להזכיר את מאורע קישינוב בספרות ובצבור, וגם המשפט על אודותיו בבית־דין היה מאחורי דלתים סגורות. גם בחוץ־לארץ השתדלו סוכני המשטרה הרוסית להשתיק עד כמה שאפשר את השאון שקם לרגלי הפוגרום הזה. פליבה אחז בכל האמצעים למחות כעב את אשר קרה בקישינוב, אבל אין מנוס ואין מפלט מידי היהודים. סופר עברי אחד, מר בן־ציון כץ ערך אז בפטרבורג את „הזמן" השבועי, והוא מצא עוז בנפשו לפרסם באחת מהחוברות־הפרס של עתונו את „משאו" של ביאליק, ואך במקום ק י ש י נ ו ב קרא לחזיונו „משא נ מ י ר ו ב". ולוא אף אם שנים רבות היה חי פליבה, ולוא גם הקים אלף שוטרים לבער אחרי עקבות הפוגרום הקישינובי, ולוא גם היה בא חושך מצרים לסוכך בעד כל אור על המעשים שנעשו בימי הרעם — הנה החזון הגדול „בעיר ההרגה" ישאר לנצח כאות־קין על מצח הרוצחים והרשעים, זכרון ידידים לכל הזדים והנבלים, „אשר אכלו את יעקב ואת נוהו השמו" —

[illegible]
יקוב הדם עד תהומות מחשכים
ואכל בחשך ויחתר שם
כל מוסדות הארץ הנמקים.

„בעיר ההרגה" — זו היא צעקה גדולה ומרה, והמשורר מוליך אותך ונולל לפניך את כל המחזות הנוראים אשר היו בעיר בימי הפוגרום. והוא עושה את לבו אבן ואת עצביו ברזל, וכמו אין אף זיק רחמים בלבו והוא עוד כמו שמח לאידך. הוא לא יורה ברקים אל הרוצחים ולמול שופכי הדם, לא יוריד על ראשם קללה ולא יקפוץ למולם אגרוף, כאילו משפט צדק עשו המה, כן —

— — — אנחנו המעט!
דמי מותר — הך לדקוד ויזנק דם רצח
דם יונק ושב על כותנתך —

והוא גם בטוח, כי

לא יצעק עוד הדם מן השפכים והאשפתות,
כי בתהום רבה יאבד או ישק נעצוץ לרויה, —
[illegible]

כל חמתו, כל כעסו והיתו וגם כל מרי לענו שופך המשורר עלינו, על קרבנות הפוגרום, על המומתים ועל הנשארים בחיים. אפסה מלבו כל אמונה, הוא מכחש במציאותו וכחו של הצדק אם איננו מופיע מיד, תיכף ומיד, לעשות משפט בעיני השמש. וגם נקמה בשונאינו לא תשביענו רצון, כי

נקמה כזאת, נקמת דם ילד קטן,
עוד לא ברא השטן

הפוגרום הקישינובי עורר את ביאליק [illegible]
[illegible]

ואת אשר שם זעם אלהים בפיו הוא שומר לעשות ברגש הנורא שהתעורר בקרבו. חמת־מות „נאחזה בלבבו ונדלה שם בפתי בבאריתי". ואת שנאת־השאול צריכים להרעיב ולהמציא — .

— — ואחר תריב הומתי
ובראש פתנים אכזר להפשי תשיחנו
ועל עם עברתך וחמלתך ביום רעם תצינו.

„עם עברתו וחמלתו" המה „אומה אשר אבדה אבדה", „חציר תלוש העם", „בלא ניצוץ תקוה בלב ובלי שביב־אור בעין", „עלובים הם מקצף עליהם ואיבדים הם מרחמם", „מת דודם, נס להם, ואלהים עזבם". עד להתפוצץ הוא חורק את שניו על בני „המכבים וניני האריות", [illegible] הרבה־הרבה מונים, ולא קדשו שם כבוד עמי ברבים ולא השיבו מלחמה שערה ולא הערו את נפשם למות מות גבורים. ועל מה ולמה קרה אותם האסון? האב חטא? ולמי חטאי?

היחטא עצב נפוץ ואם שבר־חרש יאשם?

וכן גם את אלהים מצאו בקלונו ויראוהו ביום אידו כביכול, והקדוש־ברוך־הוא מודה ואומר:

אדניכם עני כמיתכם
עני הוא בחייכם וקל־וחומר במיתכם,
כי תבואו מחר על שכרכם ודפקתם על דלתי —
אפתחה לכם, בואו וראו: ירדתי מנכסי.

ולבי —

למה זה יתחננו אלי? — דבר אליהם וירעמו!
ירימו נא אגרוף בנגדי ויתבעו את עלבונם,
את עלבון כל הדורות מראשם ועד סופם
ויפוצצו השמים וכסאי באגרופם.

כך אנו שומעים בכל השירה־הקינה הזאת שאגת אריה שחוט בסכין פגים, ארי נורא אשר פתאום ראה ונוכח והנה גם הוא כאחד הכבשים, ומה לו איפוא גבורתו המהוללה אשר בה התפאר, ומה לו שלטונו על כל חיתו יער, אם גם דמו נשפך כדם בני צאן, ואיזה טעם היה איפוא לכל חייו?! הן גם שמשון לזה התפלל: „תמות נפשי עם פלשתים". אם כבר אפסה התקוה להכריע את שונאך ת ח ת י ך , כי שונאך ימות ואתה תחיה, — אזי נכחדה י ח ד . ומה נפצע לב המשורר בראיתו את בני עמו כצאן ההרגה,

את כל צער מותן הטפל ואת כל תאלת חייהן,

ועיניו ראו את זועות הפוגרום בשבט עברתו, ותאבד שלוה מנפשו, והוא מבקש על ראש מי יוריד את קללתו הגדולה, את שאגת לבו הפצוע. והוא, בלי כל צדק, מעפר בעפר בחמת־רוחו רעימת קהל אומללים, והיא מטיח דברים גם כלפי שמיא, — חוצפה בלתי רגילה אצל ביאליק, המעריץ ומקדיש את אלהי ישראל. אבל במוראות הפוגרום הוא רואה:

אות־קין על מצח העולם ואות כשלון
יזריע אלהים השבירה.

ולית דין ולית דיין, ויתן את לבבו „מאכל לחרון אין־אונים", ויכתוב לנו את „שירי הזעם".

ביאליק היא אימפולסיבי תמיד, ואין דרכו להסתיר את רגשותיו. הוא אינו הולך „לקראת נחשים", אם כה או כה ינוח עליו הרוח, והוא דובר את דבריו מסערת דמו. וכל יגונו הגדול וכל חרון אפו לא נתבטאו אף באחר משיריו כמו בשירי הזעם. פה אתה מוצא את ביאליק כולו, —

ובעין צער נעכר, צער־עולם, תוסס שם וחרד..
אין זאת כי־אם רוח דכא רב־ענות וגדל־יסורים
חבש כאן את עצמו בתוך בית־האסורים.
נתקע פה בדוי־עולם ולא יאבה עוד הפדר...
ישכינה שכורה אחת עיפת־צער ויגעת־כח
מתלבטת פה בסל זוית ולא תמצא לה מנוח,
רוצה לבכות — ואינה יכולה, חפצה לנהום — ושותקת
ודומם תמק באבלה ובחשאי היא נחנקת,
פורשת כנפיה על צללי הקדושים וראשה תחת כנפה,
מאפילה על דמעותיה ובוכיה בלי שפה..

הנה הוא ביאליק כולו, עיף־צער ויגע־כח ובוכה בלי שפה. אבל „ביאליק כולו" הוא יהודי מכף רגל ועד ראש, והוא לא יקצוף עד מאד, היאוש לא תאכל אותו עד עשותו בלה, ויש ויש לו אל מסתתר ומחביון עזו יאירו אליו קוי זוהר ושביבי תקוה. אנו יודעים ומכירים את הזעם שלנו, את חרון־האף שלנו. בקצפו יוליך עלינו אימים: „הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם", ואחרי כן: — „לך נחה את העם אל אשר דברתי לך", „ולא — דבר ה' למחות את שם ישראל מתחת השמים". ובאותה קישינוב, בעיר ההרגה זו שכתב שם ביאליק את שירי זעמו, כתב גם את שירו הנחמד „עם שמש", ושמה אנו שומעים את קול המשורר מעודד את רוחנו, כי ימהר ויבוא „יקר־בקר־אל" והוא יעשה נפלאות,

וכל גושן ובלה בלבבכם — יתחדש!
וכל־פגול ופסול בו — יתקדש!

והוא מלמד את לשונו תפלה להתפלל „לשמש, לשמש", וכי אנחנו נהיה הראשונים לאור שמש. ביאליק לא שכח את היגון הגדול ואת הצער הנעכר, אבל הוא יודע ומכיר גם את אשר הביאו לעמנו קוי השמש בכל העולם, כי ימי החושך של הרג ואבדן ליהודים עברו וגם הנותרים יעברו מפני זהרה לאט־לאט. אל נא נהיה רק אחרונים בשורות המדע, ישאב איש־איש מאתנו את האור מלא נשמתו ולבבו.

ורטיבי טל־אורות לאחיכם תשובו —
ורטבו מכם וינובו;
ואיש אל בית אביו ואיש אל בית אחיו
תביאו נא בשירת המרחב.
ויצאתם וזרעתם מכביב את אורכם —
ונגה על ראש כל בני דורכם.

ואין כל מקום עוד ליאוש:

ואם תהו בקשתם אור־שמש לעין —
צאו ובראוהו: מאין!

והוא מעורר:

חיו, עבדו הרבה וקוו!

ואלה הדברים נכתבו בקישינוב, בחידש סיון תרס"ג, שנה אחת אחרי הפוגרום!..

סְפְרֵי מוּסָר חֲדָשִׁים

מאת

הרב ש. י. שיינפלד.

לפנים בשהעבדות בעולם היה דבר רגיל ופשוט, והמושג המוסרי „שכל האנשים בעולם נולדים בני חורין" היה זר אפילו לחכמי יון המפורסמים, אז אפילו העבד בעצמו לא הרגיש בהעול שעושים לו, — דבר פשוט הוא מי שנולד מהורים בני־חורין, הרי הוא ממילא גם כן „בן חורין", ומי שנולד מהורים עבדים הרי הוא גם כן עבד. ומכיון שמזלו גרם שהוא 'עבד יליד בית, או קנין כספו של איזה אדון, הרי הוא מחויב לשמוע בקולו ולעשות הכל כיה שהאדון מצוהו לעשות, או להמנע ממנה שהאדון מזהירו שלא לעשות. העבד אינו צריך לשאול קושיות וטעמים מפני מה הוא צריך לעשות כך וכך, או מדוע אסור לו לעשות דבר זה וזה. — האדון עצמו בודאי לא מצא לנכון לברר לעבדו — שחשבו כשורו כחמורו, — הטעם מפני מה הרי הוא מצוהו או מזהירהו דבר זה וזה. הוא אמר לו פשוט: עשה זאת! או: לא תעשה זאת! ובאם לאו, אדוש את בשרך בשוטים, אקצץ ידיך, אחתוך את לשונך, כמו שהיו נוהגים האדונים הרומאים לעשות. הנה אמרנו לפנים, מי שהיה נולד עבד היה עבד, ומי שנולד בן־חורין היה בן־חורין. אבל זה אינו נכון במלוא מובן המלה. אנשים בני חורין בהחלט לא היו אז בעולם בכלל. גם ה„אדונים" בעצמם היו „עבדים" — כל אדון היה עבד לאיזה אדון גבוה מעליו, והוא היה מחויב לשמוע בקול אדוניו ולעשות כל המצווה עליו בלי שאלות וטעמים כמו שעושים עבדיו עצמם.

וכל האדונים בכלל, כקטן כגדול, היו כולם עבדי המלך, סרים למשמעתו ונכונים לבוא עבורו באש ובמים. מנהג זה נהג בעולם אלפי שנים עד שבא האדם לידי מושג זה, ש„כל האנשים נולדים בני חורין" ואין שום זכות ויפוי כח לאיזה אדם לשעבד את חברו ולעשותו לקנין כספו

ולהתנהג בו כמו בשורו ובחמורו. אותו מנהג העבדות נהג אז בעולם בעניינים רוחניים כמו בגשמיים. בני ההמון הגדול היו כולם עבדים רוחניים להורים ומורים ולכל חכם וסופר, שמעו בקולם לכל מה שצוום, או הזהירום, לא עלה על דעתם לשאול שאלות וטעמים, כי מה הם ומה שכלם, הלא רק עמי־הארצים ובורים הם, רק בהמות בצורות אדם. החכמים מצדם בודאי לא מצאו לנכון לגלות להם טעמי המצות והאזהרות, אלא אמרו להם פשוט: אם מקיים אתם מה שאומרים לכם, מוטב, ואם לא, הרי שבעה מדורי גיהנום פתוחים לפניכם והמוני מלאכי חבלה יפשטו את עורכם מעליכם, הכל כמו שכתוב בספרי המוסר שלפנים.

האדם בן דורנו כבר נשתחרר בנפשו כמו בגופו ואינו סובל עוד שום עבדות, אינו נוח לקבל מרות וכפיה לעשות איזה דבר רק מפני שאחרים מצוים או מזהירים אותו כך, בלי שום טעם וברור דברים. בן תקופתנו רוצה הוא לדעת את טעמי המצות והאזהרות; וכבר נתבגר האדם ושכלו נתבשל, וכל איומי גיהנום אינם מפחידים עוד אותו. להפך, עוד נפשו סולדת לשמוע עונשין מבהילים ומגושמים כאלה, שיש בידם להפחיד רק ילדים קטנים ורעים.

עוד חסרון אחד גדול ישנו בספרי המוסר הישנים. רובם ככולם אינם מלמדים איך למעט ולהקל את יסורי האדם בעולם, ולתקן את העולם בכל מה שאפשר, אלא הם מלמדים אותו לבטל את החיים עם כל צרותיהם: „היום הוא כאן ומחר בקבר", ומה לו להצטער על עולם עובר וכלה?

אנו צריכים כיום לספרי מוסר ומדות שהם מסבירים בטוב טעם ודעת את טעמי המצוות ומגלים את המאור שבתורה, * ספרים שמגלים לו לאדם את פצעי החיים העשויים בידי הטבע, וביותר העשויים בידי אדם, יד איש ברעהו, וללמד לאדם בינה, איך לרפאות את פצעי החיים הכל מה שאפשר.

וחכמי אומות העולם כבר הרגישו ברעה זו, והם מחברים ספרים ומוציאים לאור עתונים מיוחדים למוסר ומדות, דברים בנויים על יסודות השכל, ובהסברה פשוטה הם מלמדים לאדם לדעת להבחין בין טוב ורע, בין נאה ומגונה, ואיך לתקן וליפות את החיים.

אבל ה„חכמים שלנו" אינם חלים ומרגישים ברעה שנגד פנינו.

למוד המוסר והמדות היה תמיד לקוי אצלנו ואפילו אצל הלומדים שבנו: את התנ"ך שכולל בתוכו את כל המדות הטובות לא למדו כלל, ועל המוסר והמדות שבאגדות התלמוד דלגו ועברו בלי שים לב. בהמדרשים לא הסתכלו אלא במקרים יוצאים מן הכלל. הם חשבו

* אם הרמב"ם בזמנו חבר סופר „המורה" לגלות את המאור שבתורה ולבאר את טעמי המצות רק לתלמיד חכם אחד שכבר ידע לשאול ולדעת, בדורנו זה שכולנו חכמים והכל שואלים ודורשים, בודאי צריכים לספרים ממין זה.

כל זאת לבטול הזמן. העיקר היה אצלם רק חלק ההלכה עם פירושי פירושיהם. והנה בדורות שלפנינו שבמעט כל יהודי כנער כזקן היה אדוק בדת ומורא שמים עליו, לא היה צורך מיוחד בלמודי ספרי המוסר והמדות, אבל עתה — וביותר אחרי המהפכה שעשתה מלחמת הדמים במוחות האנשים — שעמודי הדת רופפו הרבה מאד אפילו אצל יהודי אירופה, ונתמעטו היהודים יראי אלהים, ודור חדש הולך וגדל בלי מוסר ומדות, איך אפשר להעלים עין מהסכנה הזאת?

ולבסוף חפצתי להעיר על מצב המוסר של עמנו פה בארצנו, כי הוא מבהיל מאד. נשואי התערובות עושים כליון בנו, ה„שלום בית" נהרס, הצניעות בטלה וטהרת המשפחה ירדה ושקעה. יהודים מתעשרים מאד פתאום וביוצא בזה שאין מן הנימוס לפורטם, ואין חולה על זה. הרבנים אין דורשים בזאת מעל הבימה והסופרים אין שוקלים ושרים בזה בעתונים, ומנהיגי עמנו אין מתיעצים על זה באספותיהם. ומה יהיה בסופנו?

מִכְתָּב מִלּוֹנְדוֹן

(מסופרנו המיוחד).

מנוי של הרברט שמואל לנציב ארץ־ישראל הוא הצעד הכי ממשי, שעשתה עד עכשיו הממשלה הבריטית לרגלי הבטחתה בדבר יצירת בית יהודי לאומי בארץ־ישראל. זהו מאורע המעסיק את העתונות ודעת הקהל היהודי — וגם את הקהל הגדול האינו יהודי באנגליה — זה שבועות אחדים. ועוד זמן רב לפני התפרסם הידיעה הרשמית בדבר המנוי הזה (באופן רשמי הכריז עליו מעל בימת הפארלאמנט האנגלי ראש המיניסטריון, להויד גאורג, אך לפני שבוע) היתה לשיחה בפי כל והעתונות, היהודית והכללית דרשה אותו כמין חומר. וכל העתונים האנגלים וביחוד ה„טיימס" וה„דיילי קרוניקל" הביעו את קורת רוחם על המנוי הזה וגמרו את ההלל על מר הרברט שמואל בתור קברניט מדינה [illegible] הראשונה ובתור אישיות מצוינת. יצא מן הכלל רק העתון האנטישמי „מורנינג פוסט", שאף־על־פי שגם הוא אינו מכחיש את מעלותיו הגדולות של שמואל, בכל־זאת הוא מתנגד למנויו משום שהוא... יהודי, וזה יעלה, לפי דעתו, את חרון אף הערבים על הממשלה הבריטית היכולים לגרום להרבה אי־נעימות. זהו ראשית. ועוד טעם אחר, במאמר אחר בנדון זה, נותן ה„מורנינג פוסט" להתנגדותו זו: חס הוא על מר שמואל ועל הקריירה שלו. [illegible] — שקועה כולה בטומאה ובצביעות שפלה — וכי יש קומידיה יותר גדולה מזו?

ואמנם רק הצד הקומי שבנמוק הזה הוא שעורר ביותר — אם עורר כלל — את תשומת לבם של יחידים אל הדיבונאנס של העתון האנטישמי הזה. אולם בדרך כלל לא השגיחו בבתקילי

הצהרת שר המושבות פּיבּט, ומנויו של שמואל לנציב ארץ־ישראל הוא לשבח ולברכה בפי כל. גם רבי המדינה הבריטיים: אסקבית (מי שהיה ראש המיניסטריון), באלפור, לורד קורזון ועוד הביעו את שבחו של שמואל בפה ובכתב. ועוד לפני ימים אחדים הביע מר אסקבית, בנאומו בפארלאמנט האנגלי, את שמחתו על מנויו של שמואל וקרא אותו בשם „חברי יקר־הערך והמצוין מאד, שאין איש יותר מוכשר ממנו למלא את המשרה הזאת". כה אמר אסקבית. וברוח זה הללו את שמואל גם באלפור וקורזון וקברניטי המדינה הבריטית האחרים במכתבים, שתמציתם מובאה להלן.

מכל ההתלהבות וההתפעלות הזאת המשותפת במעט לכל היהודים ולהרבה נוצרים בעלי־השפעה יש לראות, כי לא ה„מנוי" הוא פה העיקר אלא ה מ מ ו נ ה, ולא רק הממונה — להתעלותם של יהודים, יהודים טובים, לגדולה זכינו כמה פעמים, והדבר חדל לעשות רושם גדול וביחוד רושם של מאורע היסטורי — אלא הנמוק של הממשלה הממנה ונמוק זה, שהניע את הממשלה הבריטית למנות ד ו ק א את ש מ ו א ל ה י ה ו ד י לנציב ארץ־ישראל הראשון, טעון מובן באור יתרה.

בכוונה הטעמתי את המלים „שמואל היהודי", מפני שעל־פי המאנדאט הנצפי בעת ראשי אגודת העמים, אין בריטניה הגדולה מחויבת למנות דוקא יהודי לנציב ארץ־ישראל; הרשות בידה למנות את מי שהוא מבן איזו דת ולאום שיהיו. ובמנותה הפעם את שמואל לא עשתה זאת על־פי מקרה בלבד שהוא יהודי, אלא ד ו ק א מ פ נ י ש ה נ ה ו, ובכונה תחילה בחרה דוקא בו, כדי להבליט על־ידי זה ברור וגלוי לכל העולם, כי ארץ־ישראל לעם ישראל אינה כתם פראזה ואף לא אמרה בעלמא אלא עובדה בכח, שהיא, הממשלה הבריטית, נכונה בכל יכלתה לעזור ולעשות אותה ל ע ו ב ד ה ב פ ו ע ל, הכל ככתוב בהצהרת באלפור המפוארה. זהו הנמוק היחידי הבינר. וזהו פירושו האמתי של המאורע ההיסטורי הזה.

וכדי לתת את החשיבות הראויה למאורע הזה, נתקבל מר שמואל בשבת שעברה לראיון אצל המלך גיאורג החמישי, שכבדהו באות־הכבוד של האבירים ויהי בתואר אביר (Knight) ומעתה לא „מר", אלא „ ס י ר " הרברט שמואל יקרא שמו.

עד כאן כוונת הממשלה ודעת הקהל. אולם מה היא דעתו של סיר הרברט שמואל בכבודו ובעצמו על תכנית פעולותיו במשרתו החדשה? שאלה זו נחקרה במידת רבים, ובניהם טובים וגדולים, מהציוניים והלאומיים באנגליה. הן סוף־סוף הקיסרות הבריטית מקפת־עולם מקסריות הבריטית שבשיטת ממשלתה על גויים וארצות שולט העיקר האדמיניסטרטיבי. נטיותיו הנפשיות והאישיות של פקיד עליון כנציב הן גורם גדול וחשוב מאד. ונסיונות שתי השנים האחרונות בארץ־ישראל עם שליטיה ופקידיה, שהתאמצו בכל כחם להמיט על ישובנו אסון ושלא נרתעו אפילו מפני אמצעים כפוגרום בירושלים והושבת מיטב צעירינו בכלא, על אשר העיזו להגן על כבוד נשים — נסיונות אלה הוכיחו למדי, עד כמה גדול כחם של אדמיניסטרא־טורים להרע גם למרות רצון הממשלה המרכזית ולמורת רוחה.

ידוע אמנם שסיר שמואל הוא יהודי טוב ובשנים האחרונות התחיל להתיחס בחבה להרעיון הציוני, בכל זאת הסם הלב שמא מפני עניני פוליטיקה ודוקא מהיותו י ה ו ד י יזהר מאד שלא להבליט את העיקר שבהתמנותו — את הגשמת הבית היהודי הלאומי בארץ־ישראל, וכדי שלא להרגיז את הערבים וכדי שלא להקניט את הנוצרים יתאמץ להאפיל על משלחתו זו עד כמה שאפשר.

גם מאכס נורדוי שלנו וגם ה„דזשואיש קרוניקל" הביעו במאמריהם על מנוי של שמואל עוד לפני התפרסם הדבר באופן רשמי, כי הנציב החדש בהתאמצו להתיחס ביושר ובצדק לכל תושבי ארץ־ישראל לא יעשה זאת על חשבון זכותם הלאומית המוכרה של היהודים... „תקוה", שנימה של חשש רעדה בה.

אולם סוף־כוף נתקיימה התקוה. סיר הרברט שמואל בצאתו מאת המלך פרסם בעתונות האנגלית גלוי־דעת שבו הוא מכריז ברור, גלוי ומפורש על הקמת הבית היהודי הלאומי בארץ־ישראל. „בהתאם להחלטת ממשלת ההסכם והממשלות המאוחדות — נאמר שם בתוך שאר הדברים — נ א ח ז ב א מ צ ע י ם ל ה ק מ ת ה ב י ת ה י ה ו ד י ה ל א ו מ י ב א ר ץ ־ י ש ר א ל. ש א י פ ו ת ה ע ם ה י ה ו ד י ב מ ש ך א ל פ י ם ש נ ה, ש ה ת נ ו ע ה ה צ י ו נ י ת ה ח ד י ש ה מ ש מ ש ת ל ה ן ב ט ו י א ח ר ו ן, ת ת ק י י מ נ ה ס ו ף ־ ס ו ף".

אולם ביתר פרטות וביתר בהירות וברגש חם ונאמן של יהודי לאומי נא ואמתי הסביר סיר הרברט שמואל את תכנית פעולותיו הבאות בארץ־ישראל בנאומו הנפלא אשר נשא במשתה־הפרידה, שנערך לכבודו על־ידי ההסתדרות הציונית.

המשתה הזה נערך באולם „רויאל פאלאס" ובו השתתפו מלבד המנהיגים והעסקנים הציוניים שבאנגליה (חוץ ממאכס נורדוי, שמפאת בריאותו הרופפת לא יכול לבוא) גם אחדים מקברניטי המדינה הבריטית, כהמיניסטר מונד, ומי שהיו מיניסטרים: ג. ברנס, דזשון סימון, מזכירו הראשי של ראש המיניסטריון, פיליפ קאר, הגינראל מקדונוף ועוד. גם אחדים מראשי „אגודת היהודים הבריטים" (המתבוללים) כפיליפ מאגנוס, ייארי כהן ועוד.

ה ד " ר ו ו י י צ מ א ן ע ל ת פ ק י ד ו ש ל ס י ר ש מ ו א ל.

היושב־ראש היה הד"ר חיים וויצמאן. אחרי הרימו את כוסו, כמנהג המדינה, לכבוד המלך והמלכה ובני ביתם דבר בשבח נבור הנשף, סיר הרברט שמואל. „נאספנו הלילה — פתח ואמר הד"ר וויצמאן — לברך ב„צאתך לשלום" לנציב הראשון של ארץ־ישראל. מאורע מיוחד במינו קבץ את כולנו יחד פה הלילה. הרומאנס ביז־הלאומי הכי־גדול אולי הולך ומתגשם לעינינו. וקשה לנו כעת להשיג את המאורע הזה בכל גדלו וחשיבותו. ואחד ממגשמי הרעיון הזה הוא סיר הרברט שמואל ההולך כעת לארץ־ישראל בשם ממשלת־המאנדאט בריטניה הגדולה ובשם אגודת העמים להקים את הבית הלאומי של העם היהודי בארצו העתיקה. התעודה הזאת היא כה נעלה ונשגבה ויהיו נאומים רק דברים פשוטים וברורים ואל יהללוה במליצות רמות ונשגבות. וזוהי תעודה רמה ומפוארה אבל קשה וכבדה עד מאד, קשה ומלאת קסם כאחת. על הנציב יהיה להתגבר על הרבה מעצורים ומכשולים, לחבר את הנפרד, להחיות את השמם, להפרות את הציה ולהפוך ארץ חרבה לארץ זבת חלב ודבש. לכך יהיה צריך לבנות גשרים, לסלול מסלות ולקבץ נפוצי גולינו הפזורים בכל ארבע כנפות הארץ, לאחום, לסדרם ולעשותם לחטיבה שלמה אחת. מלבד זה עליו יהיה להקים בתי־ספר נמוכים, תיכונים, אוניברסיטה ובתי מדרש לתורה ולמדע — בקצרה, עליו יהיה להקים קהליה עם כל מכשיריה, חוץ מזה הוא האיש שעליו הוטלה החובה לבנות הגשר המחבר בין המהגרים העתידים לבוא ובין התושבים הנמצאים כבר בארץ. והוא שיקשר בקשרים ידידותיים הדדיים את היהודים

והערבים, כדי שיחיו בשלום, בידידות וברעות. אלה הם רק צדדים אחדים של התעודה הגדולה והקשה הזאת. תעודה שרק שני הדברים [illegible] מאפשרים אותה והם: ממשלת הוד מלכותו מצאה את האיש הראוי והרגון לכך (מחיאות כפים). כי האיש הזה הוא האיש [illegible] יהודי ליהודים. והאיש הזה כבר נתנסה ונתמחה במרצוע האדמיניסטראטיבי במדינה הזאת, ותכונותיו אלה יקלו את דרכו בארץ שהוא הולך לבנות כעת. והאיש הזה נכון להקריב את הקאריירה המצוינה [illegible] החמה של כל היהודים, הנרחים גם בכל פנות העולם, מלוה את סיר הרברט שמואל בדרכו הקשה הזאת. שמו חרות כבר על לוח לבו של כל יהודי, [illegible] התפתחות עבודתו.

על היהודים מוטלת כעת אחריות משולשת: אחריותם לממשלת בריטניה ולעצמה. את תודתם [illegible] להיהודים להביע רק על־ידי בנין ארץ ישראל [illegible]. אחריותם השניה היא בנוגע להארץ ולתושביה הערבים. באים הם אל הארץ ברוח של שלום וידידות, [illegible] יחד עם אותם התושבים, שמדרגת התפתחותם היא עדיין בשפל. ואחרון אחרון — אחריותם כלפי העם העברי עצמו. [illegible] ולא רק העם היהודי אלא כל העולם כולו יבדוק ויבחין את מעשיהם לאור [illegible]. אולם סמוך לבי ובטוח, כי בהנהגתו של נציב ארץ־ישראל הראשון ימלאו את תעודתם זו בכבוד ובהצלחה, וכשמואל בימי קדם, ינחילנו [illegible] (מחיאות כפים).

נאום הרברט שמואל.

[illegible] באינאציר [illegible]. כולם קמו לכבודו והריעו לקראתו בתשואותיהן [illegible] סיר שמואל [illegible] ואמר:

מה טוב ומה נעים שבת ידידים ורעים כזו, ידידים וחברים שבאו לברך אותי על דרכי, ואמנם מרגיש אנכי מיושרכה מאמונתם בי. נאמר כאן, כי בהפרדי מעבודתי הצבורית במדינה הזאת ללכת ארצה־ישראל למלא את תעודתי שם, הריני מביא קרבן־מה. אולם לא כן אחשוב אנכי. לא קרבן הוא הדבר בעיני אלא זכות גדולה (מחיאות כפים). מלא הכרה אנכי מחשיבות המומנט הזה בקורות עם ישראל וארץ־ישראל. שם, על הרי ארץ־ישראל ובעמקיה סללה את נתיבה ההיסטוריה האנושית במשך דורי־דורות. גורל הארץ ההיא הוא גורלו של עם ישראל וגורלו של עם ישראל קשור לנצח בקשר לא־ינתק בגורל ארץ־ישראל. לבי ונפשי נתונים להתעודה שקבלתי עלי. ומאושר אנכי שרעיתי ובני ביתי תמימי־דעות ורגשות הם עמדי. ואשתי לא רק שלא עכבה בעדי, אלא, אדרבה, חזקה את ידי [illegible].

וכאן המקום, אחי, להביע את רצוני ביחס להערבים ולשלומם, שאני דורש מקרב לב. בימי הבינים הדליקו הם, [illegible] את אבוקת המדע. מקוים אנו [illegible] גם בימינו אלה. ואמנם רוצים אנו במדינה ערבית חזקה בתור שכנתנו במערב. ובארץ־ישראל עצמה עלינו לדרוש את שלום התושבים הערבים [illegible] גם המדינה הבריטית וגם אנחנו בתור יהודים לא נהיה ראויים לשמנו אם עבודתנו בארץ־ישראל לא תשפיע לטובה גם על התושבים האי־יהודים שם. איך שהוא המצב כעת, בדבר אחד אני בטוח, כי בשעה שנתרגם את רגשותינו למעשים אז יוכרו שאיפותינו הצידקות גם על־ידי האלמנטים הבלתי־יהודים [illegible]

[illegible]

[illegible] שהתי האי־מפלגתיות הכי נכונה. אולם אני לא כן עמדי. [illegible] לרתיחם בבלתי־מפלגתיות אמתית ולכונו [illegible] (מחיאות כפים).

[illegible], את ראש המיניסטריון (מחיאות כפים) המתענין בכובד ראש ורוצה בהצלחתה הגמורה של התפתחות הנפה החדשה שנוספה להמדינה הבריטית; מר באלפור (מחיאות כפים) ששמו ישאר לנצח בקורות העולם ושהוא אחד מידידי הציוניות הכי־ותיקים; את הלורד רוברט ססיל, ואת אחד מידידינו הטובים, הנמצא אתנו כאן, מר אורמסבי גור (מחיאות כפים) וגם המנוח סיר מארק סייק. אולם יודעים אנו [illegible] של אלה היו הצבאות [illegible] (מחיאות כפים) שתחת פקידתו של המפקד הגאוני הגינראל אלנבי [illegible].

ועוד קבוצה שלישית הראויה לכבוד ולתהלה, והם הבלתי־נודעים [illegible] ובהלבם והקריבו את נפשם עליה. וזכור לטוב הוא גם עוזרם ומגינם הבארון אדמונד רוטשילד (מחיאות כפים). האכרים היהודים האלה הם שהוכיחו לכל העולם כולו כי מוכשר ומסוגל הוא היהודי להקלאות [illegible] הוכיחו, כי אין להוריד את [illegible] יש להרים את [illegible].

וזהי התימת פרק אחד בקורותינו. כעת נפתח לפנינו פרק חדש. בצדק אמרו, כי עבר מלוי חובה הוא התחלת [illegible]. הגיעה השעה, שעבודתנו המעשית תוכל להתפתח במדה מרובה, רחבה ומקיפה. כבימי נחמיה נוכל לאמר גם אנו „נקום ובנינו" בקרוב תנתן הרשות למכירת קרקעות ולקניתם, כדי [illegible] תתפתח במהירות רבה. בתים רבים [illegible] ובעתיד הקרוב אפשר יהיה [illegible] באופן כלכלי כח במדה יגדל [illegible] שתקליט לתוכה. אולם להתפתחות השלמה והמלאה

צריך לצפות רק עד אחרי שיקבעו גבולי הארץ ויאושר המאנדאט עלידי אגודת העמים. אולם בחדשים האחרים שבינתים צריך לעשות את כל ההכנות האפשריות. והציונים יקחו את החלק הכי־חשוב בעבודה וה„ציונים" — הם כל אלה, שציון קרובה ללבם ונפשם (מחיאות כפים). גם להתישבים המישרשים תנתן ההזדמנות להשתתף בעבודת ההתפתחות הכלכלית. אל ירגישו את עצמם כמרוחקים. צריכים אנו להזמינם לקחת חלק בכל מקצועות העבודה של הארץ.

בודאי שתסכימו עמי, כי בנוגע לפרטי התכנית של האדמיניס־טראציה בארץ־ישראל בודאי שלתושבי ארץ־ישראל הזכות להודע מרם ראשונה. יצטרכו בבואי לירושלים אפרסם גלוי דעת בנוגע לשיטת הפוליטיקה שלנו.

התקדמות היהודית בימים הראשונים תהי מודרגת — בהתאם להתפתחות הארץ. אימר לצפון תני ולדרום אל תמנעי. הביאי את בני מרחוק ובנותי מקצוי ארץ (מחיאות כפים). לפני זמן מה נצבתי דומם בהמיזיאום המצרי בקאירו לפני אבן־המזכרת של פרעה מנפטח, שעליה הרותות המלים, „ישראל כלה וזרעו נפון איננו", וזה נכתב לפני שלשת אלפים שנה! — ואחרי תקופות יהודית רבים של אלפי שנים ישראל חי וקים הנהו היום (מחיאות כפים סוערות) ורוחו החי מרחף הלילה באולם הזה! דורות על דורות ינקופו ויסתובבו בבתיי ישרו בתמורות הזמן וחליפותיו; גוים ותמי ימכורית תמונה, אולם רעיון אמתי חי וקים לנצח (מחיאות כפים). והרעיון הזה צפון בעמקי היהדות, והוא שהחיה וקים והגיע את העם היהודי לזמן הזה. והרעיון הזה איננו מיוחד לכתה או לאיזה שבט, אלא לכל העולם כולו. ועל ידי התאמציותינו והקרבתנו העצמית, יש לנו לקוות ולבטוח, כי תקוים בנו הברכה הקדומה והעתיקה: „ונברכו בזרעך כל גויי הארץ", וברוח זה ובתקוה זו אני עולה אל ארץ הקודש (מחיאות כפים סוערות).

מר נחום סוקולוב נשא כוס לחיי שאר האורחים. רואה הוא לפניו נציגי כיתתי של עסקנים מדיניים, צבוריים, דתיים ולאומיים שונים. עליו הרב הכולל יושב הבישוף מירושלים, וממולם מי שהיו מיניסטרים, מר ברנס ומר דוזן סימון. ועל קצה השלחן השני נמצא נצר מגזע המשפחה המפוארה והעתיקה רוטשילד (ג'ימס), וגם באיכה היהדות האנגלית: סיר סטיוארט שמיאר ורוברט כהן בתוכם. האנשים שואלים — מוסיף מר סוקולוב ואומר — אם פטריוטים הם היהודים לארצות מגוריהם? יהודי אוקראינה, שדמם נשפך בראש חוצות, אי־אפשר להם אולי להיות פטריוטים, אולם בנוגע להיהודים היושבים באנגליה — אין שום מקום לשאלה זו. כי לא רק היהודים הגרים בבריטניה, אלא יהודי כל העולם פטריוטים הם לאנגליה, והוגים אהבה לארץ הזאת. אולם השאלה הכי־קשה היא לא אם אפשר ליהודי להיות פטריוט ארץ זו או אחרת, אלא אם אפשר ליהודי להיות יהודי, ואת התשובה לשאלה זו תתן ארץ־ישראל. שם בארץ־ישראל יהיו היהודים שרשים ברוחם ונפשם, כמו שהאנגלים הם באנגליה, וידידיהם מבין העמים האחרים, חובבי התנ"ך, בודאי שיסייעו בידי היהודים ליצור יצירות אינטלקטואליות חדשות ברוח התנ"ך.

סיר אלפרד מונד בהשיבו בשם האורחים אומר, כי הוא כשהוא לעצמו אינו חושב את עצמו לאורח כלל וכלל, אלא לחבר ותיק של ההסתדרות הציונית במובן הרחב של המלים האלה. הוא מעיד עליו, כי הוא מעולם לא היה מסופק, אף בימי המשבר הקשים, אף רגע במלוי הבטחתה של הממשלה הבריטית, ולא האמין אפילו במקצת בשמועות־שוא שנפוצו אי בחוגים דיפלומטים ידועים. ועכשיו, אחרי ההלטת באן־רימו, מאמין הוא אמונה שלמה, כי בריטניה הגדולה תקים את הבטחתה לא רק ב א ו ת י ו ת י ה אלא גם ברוח וברצון טוב. עכשיו מוטלת עלינו אחריות גדולה לעזור בידי הנציב החדש מארצנו, מעירנו. נקוה־נא אנחנו אביר השמי הנכבד שבתנ"ך, שלעולם איננו יבש ומעינו מפכה לנצח להשקות את ארצנו— ארץ־ישראל, הקמה לתחיה (מחיאות כפים).

סיר דוזן סימון בנאום ברכתו מבטיח בתוך שאר דבריו את הנאספים, כי לא רק ברכות היהודים מלוות את סיר שמואל על דרכו לארץ־ישראל, אלא גם ברכותיהם של כל האנגלים, מבלי הבדל דת ומפלגה. כולם מברכים אותו בהצלחה מרובה בפעולותיו, וכולם מאמינים, כי אין איש יותר ראוי ומוכשר לתפקיד הזה מסיר הרברט שמואל.

מר רוברט ולי כהן, אחד ממנהיגי 'אגודת היהודים הבריטים" המתבוללים, אומר, כי היו אמנם ימים שלא הסכימו לציונים ולשיטתם, אולם בעת אין מקום לפרודים ולסכסוכים. כל יהודי ויהודי מחויב לעזור בעבודה הגדולה של הקמת המולדת היהודית בארץ־ישראל.

מר י. ניידיץ נשא נאום ברכה בעברית בשם ציוני רוסיה.

האחרון לנואמים היה רב הכולל, הד"ר הרץ, שדבר בשבח היושב־ראש והרים את כוסו לחיי חיים ווייצמאן.

בשירת „התקוה" וההמנון הבריטי נסגר הנשף ההיסטורי הזה.

למחרת התיצבה לפני סיר הרברט שמואל בביתו מלאכות של ציוני רוסיה, שהגישה לו למזכרת ספר־תורה, ואחד מחברי המלאכות (מר ב. גולדברג) נשא נאום קצר בעברית. מר שמואל קבל את המתנה והשיב את תודתו ב ע ב ר י ת .

גם הפידיראציה הציונית באנגליה ו„ועד שליחי היהודים" ועוד הסתדרויות הגישו לו אגרות־ברכה.

היום בבוקר עזב סיר שמואל את לונדון על דרכו לארץ־ישראל. ללוותו אל התחנה באו מחשובי העסקנים הציונים (ובתוכם הד"ר ווייצמאן) וגם באיכות הממשלה הבריטית. כולם נפרדו ממנו בתקוה ובאמונה, כי עלותו לארץ־ישראל ע ל י ה ה י א ל ע ם י ש ר א ל ו א ר ץ ־ י ש ר א ל .

לונדון, 20 יוני, 1920.

א י נ ר פ נ ר נ ט .

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

פ ר ו פ י ס ו ר י ש ר א ל פ ר י ד ל נ ד ר
ו ד " ר ב ר נ א ר ד ק א נ ט ו ר .

השבוע העבר היה שבוע של אבל כבד ליהדות האמריקאית לרגלי הידיעה האיומה שנתקבלה, כי הפרופיסור ישראל פרידלנדר והד"ר ברנארד קאנטור, שני שליחי „ועד החלוקה המאוחד" לאוקראינה, נהרגו.

השמועה המעציבה נתפרסמה בעתונות האנגלית עוד בימים 9 ו־10 ליולי, אולם הצבור היהודי היה נדהם יותר מדי בשמעו את הבשורה הנוראה ורבים נטו אחרי הרצון והתנחמו, כי אמנם הידיעה עוד תתברר.

להאבוננו, קבל אחר־כך מר פ. ווארבורג, ראש „ועד החלוקה", ידיעות מאושרות, כי אמנם קרה האסון הנורא: פרופיסור פרידלנדר והד"ר קאנטור נהרגו בז' ליולי בשעה שנמצאו בסמוך ליארמולינץ בדרך העולה לקאמיניץ־פודולסק.

[illegible] על [illegible] של שני [illegible] אשר [illegible] שעוררה לאבל את כל היהדות העולמית, בכל מקום שידעו על [illegible] מתוך [illegible] אחינו [illegible] אין לתאר במלים את גודל הכאב שמרגשת היהדות האמריקאית באבדן שנים מבחירי בניה, אחרי שידעה להעריך מקרוב את כגולותיהם המצוינות. אחד — מלומד מקורי, עסקן ציוני חרוץ ועברי נאמן, והשני — צעיר יהודי־אמריקאי במיטב שנותיו, הוקר מתחיל בפרובלימית של היהדות, שהתמכר בכל חום צעירותו ובכל כח [illegible]

היהדות האמריקאית לכל מפלגותיה [illegible] רבים את אבדתה הגדולה.

[illegible] נולד ב־8 לספטמבר בשנת 1876 בעיירה וולודאבא שבפלך סידלין, פולניה. בילדותו ובנעוריו קבל חנוך עברי [illegible] הסמוכה לווארשה. משנת 1896 עד 1900 היה תלמיד האוניברסיטה [illegible] העברית והערבית. ב־1901 קבל תואר דיקטור [illegible] ב־1902־1903 שמש בתור [illegible] באותה [illegible]. פרי עבודתו המדעית בזמן ההוא היו שני [illegible]: Der Sprachengebrauch des Maimonides (השמוש הלשוני של הרמב"ם) והספר Ein lexicalischer und [illegible] des [illegible]rabi-schen [illegible]

אמנם, עוד במשך התקופה ההיא של חייו התגבר פרידלנדר במעליתיו היהודיות, שאינו רק יהודי מלומד המתעסק במדעים ה„יבשים" של העבר, אלא גם יהודי לאומי מצוין המתהקה על שרשי החיים ההוויים של עמו והחולב את עתידו המזהיר: הוא שקד א' על הספרות העברית והספרות היהודית־רוסית, ואחרי שנתחבבו עליו שני הפיבליציסטים הקלאסיים שלנו בשני הספרויות האלה — אחד העם ודובנוב תרגם את מאמריהם של אלה לגרמנית.

פעליתיו של פרידלנדר בשדה המדע בכל מה שנוגע להרמב"ם משכו עליו את תשומת לבו של הפרופיסור שכטר והזמין אותו להיות אחד הפרופיסורים בבית־המדרש לרבנים בניו־יורק. במוסד זה שמש פרידלנדר בתור מורה לספרות התנ"כית ולהיסטוריה עד בלפני חדשים אחדים — שאז נלוה על יתר שליחי [illegible] ללכת לאוקראינה ולהביא עזרה לאחינו הנובלים — והיה [illegible] [illegible] ומכובד מאד בעיני חבריו הפרופיסורים. שכטר העיד עליו בשעתו, שהוא, פרידלנדר, המלומד היותר מומחה בזמננו בחקירות [illegible] להרמב"ם.

במשך השנים האחרונות נתפרסמו בין יתר עבודותיו הספרותיות והמדעיות של פרידלנדר ספריו: The Jews of Russia and [illegible] והספר [illegible]

מתוך ספרו זה האחרון ביחוד בולטת למדי תמונתו הרוחנית השלמה של פרידלנדר: בה בשעה שהוא מתעסק בסכמני העבר ומפיץ עליהם אור היסטורי, — הוא מתעמק גם כן בפרובלימית של היהדות הקמה לתחיה ומבקש להן פתרונים.

[illegible] ואנגלו־יהודיים שונים: כמו־כן היה משתתף קבוע בשבועון האמריקאי [illegible] „דהי ניישאן".

* ב„התורן" החדשי נדפסה שורה של מאמרים מאת פרידלנדר על „היסוד המדיני [illegible]. אגודת [illegible] [illegible] את [illegible]

[illegible] גם בתור עסקן צבורי השוב ושנים רבית [illegible] בלשכת החנוך של דהההה [illegible] לחנוך במוסדות מרכזיים [illegible] והודות להשפעתו דהחילו גם ה„יהודים" בפתה, התומכים את [illegible] היתודי בכספם, להתחשב יותר [illegible] עם [illegible] שבחנוך.

כדאי לציין, שהפרופיסור פרידלנדר היה גם נאה דורש [illegible] נאה מקיים. הוא היה אחד העברים הלאומיים הראשונים [illegible] בארץ זו שנסו להשתמש בשפה העברית בחנוך בניהם בתור [illegible] חיה. את בנו הבכור, שקרא את שמו ה ר צ ל , מסר לישיבת „ר' יעקב יוסף", בכדי שיקבל שם חנוך עברי שלם.

ד"ר קאנטור היה צעיר יהודי אמריקאי שקבל את חנוכו בבית־המדרש לרבנים [illegible] בכל שורש נשמתו [illegible] להקדיש את חייו ליהדות, [illegible] במשך שנים אחדות היה אחד מעוזריו של הד"ר סטיפן וויז ב„בית־הכנסת החפשי" שבניו־יורק.

לפי ידיעות שנתקבלו מווארשה עורך הסניף הווארשאי של „ועד [illegible] של הציר האמריקאי, חקירה [illegible] יסודית בדבר פרטי הרצח. יהי זכרם ברוך, וינחם המקום את [illegible] ואת כל המתאבלים עליהם בתוך אבלי ציון!

• • •

בארץ־ישראל.

— [illegible] ו א ב ו ט י נ ס ק י [illegible] בראשית השבוע העבר נתקבלה הידיעה המשמחת, כי זאבוטינסקי וחבריו [illegible] ויקבלו את כל זכויותיהם הקודמות. השחרור בא על־ידי [illegible] יצאו מכלל האמניסטיה רק אלה שנאשמו בעוון רצח או מעשה [illegible].

[illegible]

[illegible] שנערך לכבוד זאבוטינסקי העיר, כי לא ינוח ולא ישקוט עד אשר משפטו יבוקר מהדש.

[illegible] א ת „ ד ב ר ־ ה מ ל ך " . באספה מיוחדת [illegible] כל העמים והדתות שבארץ־ישראל [illegible] של המלך בדבר התכנית של [illegible] תשתמש בכל האמצעים שיועילו לפתח את הארץ באופן הדרגי בתור ביתם הלאומי של היהודים. המלך מודיע גם כן, כי יתחקה בכל תשומת לבו על [illegible] העתידי של הארץ וכי הממשלה תגן על זכויותיהם של כל התושבים.

[illegible]

בפרשו אחר כך את דבר־המלך אמר כמיאל, כי ההנהלה התאמץ בכל כחה לרשכי בארץ צדק ומשטר איתן. דמכים יוטלו על הצבור [illegible] תפקח על ההגירה

כמיאל באר גם כן, כי על־יד ההנהלה תתקיים „מועצה" שתפקידה יהיה להכניס את דעת הקהל בפתרון השאלות החשובות. המועצה תהיה מורכבת מפקידי הממשלה ומ־10 אורחים, באי־כח התושבים.

הוא גמר את דבריו בהודעה על אמניסטיה שנתנו לאסירים הפוליטיים.

סמיאל בקר גם כן שורה של ערים אחרות וקרא שם את דברי המלך.

— הכרה רשמית של ה„שבת". תרבדם כמואל הודיע ל„ועד הצירים", כי הוא ויתר היהודים פקידי הממשלה ישבתו ביום השבת.

— השתתפות יהודים באדמיניסטראציה. בתוך הפקידים של האדמיניסטראציה החדשה תחת הנהלתו של סמיאל משתתפים גם שני יהודים ששניהם הם עסקנים ציוניים ידועים. אחד הוא הרבם בנטוויטש והשני — גוראק, מי שהיה מזכיר ועד הצירים. הפקידים האחרים הם ארבעה אנגלים ובניהם — הגינראל בטירס, הגיברנור של ירושלים.

— סמואל על הרצל. באספת אזכרה לנשמת הרצל שנערכה בירושלים נתקבלה טלגראמה מאת סמיאל, שבה הוא מזכיר את הרצל בתור חוזה את המאורעות העתידים. חלומו של הרצל — אומר סמיאל בין יתר דבריו — נתגשם ויביא אושר לכל הארץ.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

הועידה הציונית בלונדון.

בפני 250 צירים מארצות שונות ובפני מספר גדול של אורחים, שמלא את האולם הגדול והיפה של האספה ואת יציעותיו, נפתחה ביום ד' בלילי העבר הועידה הציונית בלונדון, המקוה זה כבר ושבהצלחתה תלויה במדה ידועה ההתגשמות של התחלת בנין ביתנו הלאומי.

נחום סוקולוב פתח את הועידה בנאום עברי וברך בירכת „שהחיינו". סוקולוב בנאומו את שמו של הרצל כבדו כל הצירים את זכרו של מנהיג התנועה בקומה ממקומותיהם ובעמידה ברגעים אחדים מתוך כפיפת ראש. סוקולוב דואג על הציונות של הועידה הזאת.

„הרגע ההיסטורי — אמר — של העם העברי בתור עם נתוני בספר הועד בשביל הצירים". הוא הביע גם כן את הרעיון, כי ההתקשרות הפוליטית של אנגליה עם היהודים עלולה להביא אושר לכל העולם וכמו כן הביע את תקותו, כי לעם ישראל יש די הכחית להחיות את ארצו.

וייצמאן נשא אחריו נאום באנגלית. הוא הזכיר את הממשלה שעדיין יקבלו החלטה בבאזיליקה ויכוח על כמה אנגליה רוצה באמת לעזור ליהודים לבנות את ביתם הלאומי, אולם בעיקר הקדיש את דבריו לבירור הרעיון, כי גורל ארץ־ישראל נתון עכשיו בידי עם ישראל עצמו, וחלילה לו לאבד את ההזדמנות ההיסטורית.

הנקודות העיקריות שהתעכב עליהן הן אלה: אם במשך שנתים לא נביא לידי איזו תוצאות ממשיות, יתחיל העולם לפקפק ביכלתנו להוציא לפעולות את שאיפתנו. — ההסתדרות הציונית צריכה להתהפך ממוסד התעמולה למוסד היוצר לפעולות את השאיפות

היהודית. — התפתחות התרבות העברית בארץ־ישראל צריכה להתקדם בהתאמה אל ההתפתחות החמרית. — צריך לפתח את הערבים ולהרימם אותם למצב פרוגריסיבי שוה עם מצבנו ולהתקדם יחד, וזהו המפתח ליחסים הארמוניים בין הערבים והיהודים. — המאורעות האחרונים בירושלים זהו כבר חומר בשביל ההיסטוריון הבא, ואילו הועידה לא תעסוק בדבר זה. — צריך לדרוש מאת הממשלה, כי הגדוד העברי ימשיך להתקיים בארץ־ישראל. — בדברו על ההגירה היהודית, כי נוסדה חברה יהודית חדשה להתישבות שתביע להגדיל את ההגירה היהודית, וכי יש יכולת וצורך הכרחי להושיב משלושים עד חמשים אלף מהגרים על שטחי אדמה שאקלימו מבריא ושמפני סבות שונות אין עליו עדיין ישוב הרבותי גדול. שטח כזה יש בין עלאריש ועד יפו. ההתיישבות היהודית הקיימת מכבר צריכות להיות נשארות תחת האדמיניסטראציה הפרטית והמיוחדת של יק"א.

איבשיצקי ברך אחר כך את הועידה בעברית בשם יהודי ארץ־ישראל. במסרו את מצב־רוחם של יהודי ארץ־ישראל הודיע, כי נהפכו עכשיו מ„גרים" ל„אדונים". התרופה להטבת היחוסים בין הערבים והיהודים הוא, לפי דעתו, הספקת עבודה לתושבים. הוא הודיע בהטעמה מיוחדה ש„אנו מחויבים במשך חמש־עשרה השנים הבאות להיות הרוב בהרכבת האוכלוסים שבארץ".

ד"ר בודינהיימר הודיע אז בשם „הועד הקבוע" של הועידה הפירמאנינטי איבשיטס, כי נשיאם לאיש ה. בראנדייס נבחר לנשיא הועידה, מאקס נורדוי — לנשיא הכבוד, אוסישקין — לסגן נשיא ראשי ושישה בנים אחרים יבחרו בישיבה הבאה. הועידה קבלה את הבחירות האלה במחיאות כפים סוערות ובאותות רצון יוצאות מן הכלל.

לפני הסגר הישיבה הראשונה דבר סוקולוב עוד פעם בעברית. היא הביע את הרעיון, כי העבודה הפוליטית לא נגמרה עדיין; עכשיו, שהיהודים מתחילים להיות בתור לאום, עליהם לקבל את זכיות של באיתבור בהבריאותים ובהסתדרויות פוליטיות אחרות.

— הישיבה השניה. הישיבה השניה נפתחה בנשיאותו של לואיס בראנדייס. בנאומו הראה על שלשה דברים עיקריים: צריך לברוא מכונה אדמיניסטראטיבית חדשה שתוכל להוציא לפעולות את עבודת הבנין; צריך לבחור באנשים מומחים ומלומדים שימצאו את הדרכים לקבוץ הכספים הענקיים; היהודים יבראו בארץ־ישראל תרבות למופת שתביא אושר לכל העולם.

הנאום השני היה של הנשיא, נורדוי. הוא הזכיר את הרצל בתור יוצר הציונות במובנה הפוליטי הרחב והביע את צערו על שיושבים באלה המקטינים את ערך פעולותיו. הוא עורר גם כן את הצירים לעבוד מתוך הכרה שעם ישראל נחשב מעכשיו לאומה במובן המדיני וכל החלטותיהם צריכות לשאת עליהן חותם של הכבוד הזאת.

נבחרו אחר כך פה אחד על־פי הצעת ד"ר קליי בשם „הועד הקבוע" ששה סגנים. הנבחרים: פארבשטיין (שוויצריה), ד"ר טהון (קראקוי), אלינוקיב וטימקין (רוסיה), ילין (ארץ־ישראל), ד"ר ... (גרמניה), וד"ר ... (ליטא).

— סכסוך חריף התפרץ בין נורדוי ומוצקין בשל זכויותיו של „הועד הקבוע". הועד הזה נבחר בערב הועידה, לפי מנהג מקובל בקונגרסים הציוניים, ותפקידו לעבד את התקנות והתכנית של הועידה. נורדוי טען, כי רק לועידה עצמה יש הזכות הראשית

יתחלים בנוגע לכל השאלות וגם בנוגע להקנות של סדר הועידה והועדים השונים. על־פי הצעתו של בראנדייס באה הועידה לידי פשרה: ל„ועד הקבוע" תהיה רק הזכות של העמדות ועבוד התקנות והחלטות, ולועידה תהיה הזכות הראשית לאשר או לדחות את כל רצעותיו של הועד.

— בישיבה הזאת קראו יוליוס סימן וניידיטש הרצאות תכניתיות בדבר בנין הישוב החדש בארץ־ישראל.

סימון: „הקרן הקיימת" תשמש האורגאן הראשי של כל העבודות הישוביות ועל התרבות הלאומית תמסרנה לה למוסד הזה; צורת הישוב תהיה מעורבת: קולוניות של יחידים ושל קבוצות קואופיראטיביות; „אוצר ההתישבות" ישמש בתור המוסד הכספי המרכזי שתהיה לו הקונטרולה על כל המפעלים; הרחבת הפעולות של החברה האנגלו־פלשתינאית גם באנגליה וגם בארץ־ישראל; קרן של 40 מיליון דולארים יקובץ במשך שתי השנים הראשונות על־ידי נדבות פרטיות, החצי מזה יוצא לניצול האוצרות הטבעיים של הארץ.

ניידיטש: הצעתו היא ליצור „קרן היסוד" בסכום של 125 מיליון דולארים, והכסים יקובץ על־ידי הטלת מס על העם בצורת הפרשת מעשר מהרכוש הפרטי. הכספים יוצאו בעיקר לשם שתי מטרות: א) תמיכת העליה והפצת התרבות ובשביל הקנית הנכסי ההגנה על הצבור; ב) עבוד הקרקעות של הקרן הקיימת, יעור, יבוש הבצות ובנין בתים.

— הישיבה השלישית והרביעית (ביום השני לועידה). שתי הישיבות של היום השני היו סוערות מאד. גרמו לזה: א) הבקורת החריפה שמתחו צירי ארץ־ישראל על „ועד הצירים", וב) ויכוחים בדבר ענינים טכניים של סדר היום.

— בישיבה השלישית קרא הד"ר וויצמאן את הריפורט בדבר פעולותיו של ועד הצירים, שהוא עמד בראשו:

ועד הצירים היה המתווך בין היהודים ובין האדמיניסטראציה האנגלית ומשום זה סבל משני הצדדים. האדמיניסטראציה השתמשה מאשר את התכניות של עבודה שהציע הועד, בהתנצלה שעליה למלא רק תפקיד צבאי — לשמור על השטח הכבוש. רק בחודש ספטמבר העבר אולצה האדמיניסטראציה לשנות את יחוסה לועד הצירים.

יהודי ארץ־ישראל בטחו בעת הראשונה בועד, אולם אחרי שלא מלא הועד את תקוותיהם אבד אמונם בו. מלבד הסבה הנזכרת לא יכול הועד למלא את תפקידו, משום שלא היה לו החומר האנושי הנחוץ. ועד הצירים נמצא בין הפטיש והסדן, מצד אחד — המתינות הקרה של האנגלים ומצד השני — העצבניות היהודית. כה בשעה — אמר וויצמאן — שיהודי ארץ־ישראל הם אידיאליסטים היותר נעלים, הם מחולקים ומפוררים יותר מדי במפלגות וקבוצות ועסוקים יותר מדי בפוליטיקה. בשים לב אל התנאים לא צדקה הבקורת שנמתחה כל העת על הועד.

בדבריו על המושבות אמר, כי ישנן משני מינים: א) המושבות של רוטשילד, שהן ברובן מקומות מסחריים והאטמוספירה שלהן דומה לזו של העיירות הקטנות בליטה. העבודה העיקרית נעשית על־ידי הערבים, ב) המושבות הציוניות הנקיות לגמרי מאטמוספירה גלותית. העבודה ברובה נעשית על־ידי עברים והשפה העברית היא השלטת שם.

אחרי הריפורט של וויצמאן נמשכו ויכוחים במשך שעות אחדות בשל הצעת הצירים האמריקאיים, כי לפני התחלת הויכוחים יובררו הענינים הטכניים מפני האפוזיציה לעצם ההצעה גרמה לאריכות הויכוחים ההשתמשות בועידה בשלש שפות — אנגלית, עברית ויהודית. ההצעה נתקבלה לסוף.

— בראשית הישיבה הרביעית נבחרו הצירים האלה: ישראל פירוטין: עבודה ישובית בארץ־ישראל, קבוץ כספים, השכלה, ענינים הסתדרותיים, הרצים עבודה לאומית בגולה ושאלת הקונגרס היהודי הכללי. תיכף אחרי זה התחילו הויכוחים בדבר הריפורט של וויצמאן. הרב פישמאן מארץ־ישראל אחד ממנהלי המזרחי העולמי ומנהלי היהדות האורתודוכסית בארץ־ישראל, היה הראשון למתוכחים ומתח קו בקורת קשה על הועד. עיקר טענותיו היו:

הועד לא השתדל לשתף בעבודתו בהות הרשים; לא עשה כלום, למניעת התגירה מן הארץ; הועד לא השתדל לבטל את המסכינים הישנים שבין המפלגות והרבניות. רוב חברי הועד לא ידעו עברית וגם יהודית ולא יכלו משום זה לבוא במגע קרוב עם הצבור היהודי; לראש הועד לא היתה כל זכות להחליט, שהנשים תבחרנה וגם תבחרנה. הועד דבר בשם המזרחי שהיו שני צירים ממנו, אחד מהמזרחים בחרים והשני מתלמידי הרהש אינם הרגשה הזאת לא היצאה הפעורית.

גם בינירין, באיכות הפועלים ארץ־ישראליים בקר קשה את הועד. הוא אמר, שאילו הקימו הועד יהודי ארץ־ישראל ביתר הבה והיה מצליח לרכוש את אמונם של כל המפלגות, כי־אז היתה האדמיניסטראציה מוכרחת להתחשב אתו.

באמצע הויכוחים ניסה הועד להגביל את זמן הנואמים. נורדוי הביע את התנגדותו להצעה בנאום נמרץ וההצעה לא נתקבלה.

— היום השלישי לועידה. הישיבה הרביעית נמשכה עוד בכל יום המחרת, יום השלישי לועידה. נאומים חריפים נשמעו עוד כלפי ההנהלה מפי מאיר גרוסמאן, בשם הקבוצה ה„אקטיבית", ומפי ד"ר רייך, מנהיג הציונים האוסטריים. גרוסמאן נגע באי־הצלחת הועד במאורע יאבוטינסקי והאשים את ההנהלה בדיפלומאטיה השאית ועוד. רייך האשים את ההנהלה באי־חפץ למשוך לעבודה כחות חדשים והרחיק כל־כך ללכת בבקרתו, עד שהרשה לעצמו להכריז, כי ההנהלה היתה משחתת. וויצמאן קפץ ממקומו ומחה נגד העלבון הגס הזה. באולם קמה סערה ורייך החזיר את דבריו המעליבים. בין המדברים האחרים היו: יאקובסון כהן וסקולוב ועוד. האחרון דרש כי יהודי ארץ־ישראל יתפסו מקום יותר חשוב בהנהלה הציונית.

אולם רציגות הויכוחים הגיעה למרום קצה וסערת הרוחות של הצירים הגיעה למדרגתה העליונה בשעה שהתעורר משא־ומתן חריף בין אוסישקין ונורדוי.

נורדוי היה אחד הנואמים הראשיים של היום. הוא חזר בנאומו על דרישותיו העיקריות הידועות: א) כי הממשלה האנגלית תגלה באופן ברור את הפוליטיקה שלה בארץ־ישראל ותפרסם את כל פרטי המאנדאט, בכדי שיהיה ברור מה הם היחוסים שאפשר להתקשר בין ההסתדרות הציונית ובין הממשלה האנגלית; ב) הגירה חפשית; ג) ארץ־ישראל צריכה להיות לא רק ביתם הלאומי של היהודים, אלא מדינת היהודים.

אוסישקין בקר אחר־כך את הפרוגראמה, או הפרוגראמות, של האופוזיציה ובהוכחות נמרצות גלה את דעתו נגד הצעת נורדוי להכניס תיכף ומיד כחצי מיליון יהודים לארץ־ישראל. הוא בירר, שזה היה אפשר רק תחת הכיתם של מהגות צבא יהודיים. הוא

טען נגדו נגד גורדוי על שהוא מבקר את ההנהלה בנוגע לעניני [illegible] הוא עצמי היה נגד הלגיון.

גורדוי ענה לאוסישקין בנאום מלא מרירות ובתוך יתר דבריו [illegible] איתי למתנגד ללגיון עברי. הוא רק התנגד [illegible] יטפלו בלגיון, משום שהציונים היו צריכים לעמוד [illegible]. מתוך התרגזותו קרא לאוסישקין בסוף דבריו [illegible] של הפקיד".

[illegible] ענה למבקרים ודבריו השקיטו את הרוחות. „האם [illegible] — קרא ברגש בנוגע לענין זאבוטינסקי — כי [illegible] פקודות לממשלה האנגלית? אני מקוה שישתחרר [illegible] כראוי את מפעלו הטוב. עשיתי כל דבר שיש ביכלתי לטובת שחרורו". באי־הצלחת הלגיון האשים בעיקר את הלגיונרים האמריקאיים, שחלק גדול מהם לא היה החומר הרצוי למפעל [illegible] כזה. — בנוגע לעתידו של הגדוד העברי המתקיים עכשיו [illegible] באר וויצמאן, שלא יבטל. הוא השיב אחור את הטענה, [illegible] של ההנהלה לא התנהל מתוך הכרת ערך [illegible] ידעה, כי היא באת־כח התקוות של [illegible] באומץ לב ומתוך הכרה עצמית ראויה. [illegible]. אפשר שמהר [illegible].

[illegible]: [illegible] עם ישראל מוכן אחרי [illegible] ולא כן שכן את רכושו לטובת בנין ארץ־ישראל, כי אז היה הענין מתפתח באופן אחר לגמרי, אולם כל זמן שאנו מתפקים בעריכת אספות ובנפנוף הדגל העברי, — אל נא תאשימונו, כי ההנהלה לא פעלה במדה [illegible]. עם ישראל, מה הם פעולותיך אתה?"

[illegible] של וויצמאן הקסים את הקהל ועשה רושם כביר גם על [illegible].

[illegible] פנה אז בבקשה לגמור את מלחמת הדברים, בה בשעה שכולם מסכימים בנוגע לעיקרים. „אל נא נעשה — אמר — את הרושם על העולם החיצוני, כי מחולקים אנו בהשקפותינו העיקריות".

על־פי הצעת הציר הרמאן שטרוק, ציר המזרחי, נפסקו הויכוחים [illegible].

[illegible] נדחו עד יום הרביעי, 14 ליולי. בינתים [illegible].

[illegible] של וויצמאן, מאת לויד ג'אורג הנמצא עכשיו בכפא. הוא כותב: „אני מברך את הועידה הציונית בין־הארצית הראשונה מאז התחילה המלחמה שגרמה את [illegible] הבית הלאומי לעם ישראל". הלאה הוא מביע את תקותו, כי היהודים יצליחו לברוא יחסים טובים עם שכניהם וכי עם ישראל יתן שוב את חלקו לפרוגרס האנושי.

[illegible] אספה ציונית פומבית שזכרה לא [illegible] לנצח מלב אלה שהשתתפו בה, ושיש לה ערך היסטורי [illegible]. יושב־הראש היה הלורד רוטשילד ובין הנואמים היו: [illegible] באלפור, לורד כביל — המיניסטר לעניני פנים, לורד קריו, [illegible] וואזשוואוד — בא־כח הפועלים בפארלאמנט, גורדוי, סוקולוב, וויצמאן, ג'יימס רוטשילד, הרב הירץ והרב סילבר [illegible].

[illegible] שאנגליה שהררה אותם ושהם צריכים לדעת שארץ־ישראל הושבה ליהודים בתור בעליה הקודמים; כמו־כן בקש כי היהודים יתנו אמון במנהיגיהם הציוניים. הוא גמר בדברים האלה: „אנגליה והיהודים הם עכשיו שותפים. אם אנחנו האנגלים נכשל במעשינו, — גם מפעלכם אתם לא יצליח, ואם אתם תכשלו, — מפעלנו אנו יכשל. אולם גם אתם וגם אנחנו לא נכשל".

[illegible] הבטיח את תמיכת הפועלים האנגלים.

גורדוי דרש בנאומו, כי אנגליה תעזור ליהודים שירבה מספרם בארץ ושיהיו כח מדיני חשוב, ואז יהיו השומרים של אנגליה על תעלת סואץ.

וויצמאן פנה אל באלפור ואמר: אמנם יש האפשרות שהיהודים והערבים יהיו בשלום, אולם בתנאי שהערבים יכירו את זכותם של היהודים על ארץ־ישראל.

כעשרת אלפים איש היו באולם האספה.

— בימי ההפסקה נערכו גם כן שלש אספות חשובות: אכבת [illegible] בנשיאותו של הגברת ג'יימס רוטשילד. אספת [illegible] ואספה עברית גדולה. באספה זו נאמו: נחום סוקולוב, ד"ר מוסינזון, ראובן בריינין, מ. מ. אוסישקין, [illegible].

(עוד יבוא).

שונות

[illegible] בין־ארצית של סופרים ועתונאים.

ביום השני להודש יולי ערכה „לשכת העתונות היהודית" באנקט [illegible] לכבוד הסופרים והעתונאים העברים והיהודיים שבאו [illegible] אל הועידה הציונית.

יושב־הראש היה הד"ר מאקס גורדוי ובין הנואמים היו: ראובן בריינין, גדליה ביבליק, וויליאם עדלין מאמריקה, וסופרים ועתונאים מפורסמים אחרים [illegible] ומאנגליה.

מר מאיר [illegible], אחד ממנהלי לשכת העתונות, הציע, כי הסופרים והעתונאים העברים והיהודיים יתאחדו בהסתדרות בין־ארצית. הצעתו נתקבלה פה אחד.

* * *

ועידה מוקדמת לאגודת המורים העברים „התנוד" בשיקאגו.

[illegible] מורי ארבעת בתי ספר עברים [illegible] המשתמשים בשפה העברית (תלמוד תורה דאגודת הקהלות, תלמוד תורה קהלת יעקב, תלמוד־תורה אנשי שלום ותלמוד־תורה דנרי, אינ[illegible] דיאנה, ויסדו אגודת מורים חדשה בשם „אגודת המורים העברי[illegible] „התנוד". מטרת האגודה החדשה היא לארגן את המורים העברי[illegible] המלמדים בבתי הספר מן הטפוס הנזכר לשם השבחת מצב ההו[illegible] בשיקאגו ולשם השבחת מצב המורה.

אגודת „התנוד" קוראה את כל המורים העברים שבמערב התיכו[illegible] לועידה מוקדמת, בכדי לדון על הענינים העומדים על הפרק בוע[illegible] המורים של כל ארצות הברית העתידה להקרא בחודש אוגוסט הבא.

האגודה פונה גם כן אל כל המורים העברים שבערי המערב התיכו[illegible] בבקשה, לבוא אתה בדברים בהקדם הכי אפשרי בנוגע לועיד[illegible] המוקדמת. האדריסה היא:

A. Levin, 1320 N. Washtenaw Avenue, Chicago, Ill.

א. לוין, המזכיר.

שיקט היברו נעשאנאל כשר פליישען צו אייערע הונגעריגע פריינד דורך פּאַרסעל פּאָסט.

די יונייטעד סטייטס מעיל טהוט די גרעסטע רעטונגס־ארבייט פאַר די הונגעריגע און פערשמאַכטע אויף יענער זייט ים, מיט דעם וואָס זי האָט אונטערנומען צו פיהרען שפּייז־פּעקעדזשעס קיין אייראָפּא.

יעדער איינער אין אַמעריקא האָט יעצט די מעגליכקייט צו ראַטעווען די לעבענס פון זיינע פערוואַנדטע, קרובים און פריינד, צו שטילען זייער הונגער און צו ערקוויקען זייער האַרץ מיט די בעסטע נעהרענדע שפּייזען שיקענדיג שפּייז פּעקעדזשעס דורך פּאַרסעל־פּאָסט.

די בעסטע שפּייז צו שיקען קיין אייראָפּא זיינען

די געקענטע פליישען פון דער היברו נעשאנאל כשר וואורשט פאבריק.

וועלכע ווערען ניט געספּאָילט דורך אַ לאַנגער נסיעה און האַלטען אויף זייער פרישקייט און זייער וואונדערבארע

ברכת מזל טוב

לש"ב בת ציון המצוינת, מרת שרה שולזאהן, כבת לי יקרה, ליום חתונתה לידיד נפשה, מר שאול אלינער:

שאול ושרה המתאימים
והנאהבים ביום כלולותם;
יהי רצון, שבנעימים
ובטוב יבלו שנותם!

ח י י ם ד ו ד נ ו ס ב ו י ם.

המצה שעשתה עיר למפורסמה

באינדוסטריה האמריקאית אין כל חידוש שעיר תפורסם על־ידי זה שנעשה שם דבר שנושא עליו חותם תעשיה לאומית. למשל: מילבוקי מפורסמה בכל הארץ בתור „עיר השכר“. טרוי מפורסמה בתור „עיר הכותנות והצוארונים“. סיראקיוז — מפני מכשירי־צלמים הבאים משם. פיטסבורג — מפני הפלד הבא משם. סקרנטון — מפני הפחמים שיש בה. וככה יש לכל עיר ועיר ציון המיוחד לה.

סינסינטי היתה עיר נכחדה כמעט לכל הקהל העברי, עד שיהודי הארץ התחילו להכיר בטיבה המעולה של המצה של מאנישביץ. וכך ידועה סינסינטי ליהודים בתור „עיר המצות“, כי שם נמצאת המאפיה היותר גדולה בעולם, המספיקה יותר מצות ליהודי כל העולם מאשר מספיקות כל המאפיות הקטנות ביחד.

בעת שהפירמה מתגאה כי הפרודוקטים שלה נתפרסמו כל־כך בין יהודי כל העולם, כי זוכרים הם את העיר בעבורה, בכל זאת היא מיעצת לכל היהודים שאינם יכולים להשתמש בשום מצה אחרת, שישאלו מאת מוכר־המצות או הרוכל רק מצות בשם „מ א נ י ש ו ו י ץ“. היא אומרת לאלפי היהודים בכל מקום: „אל תקנו סתם מצה, אל תקנו „מצות סינסינטי“, אלא קנו מצה בשם „מאנישוויץ“. רק אז תהיו בטוחים כי הנכם מקבלים את המין הנכון. ערבון שאתם מקבלים את המצה הנכונה הוא רק אז כשתשימו לב שהשם „מאנישוויץ“ והסימן המסחרי של הפירמה ימצא על כל חבילה של מצה ועל כל שק של קמח־המצות או פרורי־המצות.

זכרו את הדבר הזה כשהנכם הולכים לקנות מצות.

לאחותנו האהובה
ש ר ה לנשואיה עם י צ ח ק ה א ס ס י ן
ברכה חמה ולבבית.
אברהם, אסתר ועמיאל שפייזהאנדלר.

שאול בלום **שושנה גארפינקל**

מ א ו ר ש י ם

כ"ז אדר, תר"פ ניו־יורק

מורה או מורה
(איש או אשה) —

חבר לאגודת המורים, בעל תעודה ומנוסה בשיטה הטבעית יפנה בכתב או בעל פה למר ניסן ירושלמי, מנהל „תומכי תורה" 790 מזרח רחוב 156, ברונקס, בכל ימות השבוע משעה 2 עד שעה 4 אחר הצהרים.

לתלמוד התורה דספרינגפילד, מאסס., דרוש מורה בעל השכלה עברית.

המשכורת עד 40 דולארים לשבוע (175 דול. לחודש).
לפנות אל המנהל:
I. Chernichovsky, 967 North St., Springfield, Mass.
הפונים מתבקשים להודיע את גילם, את מצבם המשפחתי, את נסיונם בעבר.

אנחנו המנהל והמורים של הת"ת דספרינגפילד, מאסס., מברכים את חברנו מר חיים רובין לנשואיו את מרת אסתר גרינברג. יהיו חייכם מלאים אושר ונחת, ותזכו לבנות בית נאמן לעמנו ולאידיאליו.

ישעיהו טשרניחובסקי,
יעקב גליניק,
נתן שוטמאן.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה חנונה במחיר נמוך

דר. נ. שכטר
רופא חולים
ה רחוב דושפרסון ניו־יורק
טיליפון 6870 ארטשארד
תשעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א' — עד שעה 1

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

כתובת
„אָסָף"
ASAPH PUBLISHING CO.
169 East Broadway, New York City

בית־האוכל של
ל י פ ש י ץ
כשר למהדרין שבמהדרין.
144 Fifth Avenue, New York
אצל רחוב 19.

קלמן נחום שפיר ובנו
חנות לממכר כלי זהב, כלי כסף, כלי רודשירס ואבנים טובות ומרגליות
בטבורה של עיר
169 איסט ברודוויי
K. N. SHAFFER & SON,
169 East Broadway, New York.
Tel. Orchard 6812

דרוש מורה.
לבית תלמוד־התורה דמילבוקי דרוש מורה מומחה ומנוסה על־פי השיטה עברית בעברית, אשר יוכל לקבל על עצמו גם משרת מנהל. למורה הגון אשר עטרתו הולמתו מאלפים עד אלפים וחמש מאות דולארים לשנה. לפנות על־פי הכתובת:
Milwaukee Talmud Torah
726 Central Avenue
Milwaukee, Wis.